Бүгү чурттарның пролетарийлери, каттыжыңар!

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди
Совединиң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 30 (9405) | Вторник, февраль 5, 1974 чыл | 1925 чылда үндезилеттинген | Өртээ 2 кап.

ЭШ Л. И. БРЕЖНЕВТИҢ МОСКВАДА ЧАНЫП КЕЛГЕНИ

Кубаның Коммунистиг партиязының ТК-зының Бирги секретары, Революстуг чазактың Премьер-министри Фидель Кастро Рустуң чалаазын ёзугаар Куба Республикага албанның найыралчы аян-чорууп кылып чораан СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежнев февраль 4-те Москвада чанып келген.

Эш Л. И. Брежнев-биле кады СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, Украинаның КП ТК-ның бирги секретары В. В. Щербицкий, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, СЭКП Ленинград обкомунуң бирги секретары Г. В. Романов, СЭКП ТК-ның секретары К. Ф. Катушев, СЭКП ТК-ның кежигүнү, Хамаатыужар чүүл министри Б. П. Бугаев, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даштыкы экономиктиг харылзаалар талазы-биле Күрүне комитединиң Даргазының бирги оралакчызы И. В. Архипов, а ол ышкаш СЭКП ТК-ның кежигүнү, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретарының дузалакчызы К. В. Русаков, СЭКП-ниң Төп ревизия комиссиязының кежигүнү, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретарының дузалакчызы А. М. Александров, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретарының дузалакчызы А. И. Блатов, СЭКП-ниң Төп ревизия комиссиязының кежигүнү, СЭТА-ның Чиңгине директору Л. М. Замятин олар чанып келген.

Эш Л. И. Брежневти эштер Ю. В. Андропов, А. А. Гречко, В. В. Гришин, А. П. Кириленко, А. Н. Косыгин, К. Т. Мазуров, А. Я. Пельше, Н. В. Подгорный, Д. С. Полянский, М. А. Суслов, А. Н. Шелепин, П. Н. Демичев, П. М. Машеров, Б. Н. Пономарев, М. С. Соломенцев, В. И. Долгих, И. В. Капитонов, СЭКП ТК-ның кежигүннери П. А. Абрасимов, В. В. Кузнецов, К. У. Черненко, Г. Э. Цуканов, Н. А. Щелоков, СЭКП ТК-ның кежигүнүнге кандидат С. К. Цвигун, СЭКП-ниң Төп ревизия комиссиязының кежигүннери О. Б. Рахманин, Г. К. Цинев, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретарының дузалакчызы В. А. Голиков, СЭКП ТК-ның херектер эргелекчизиниң бирги оралакчызы М. И. Кувшинов олар Совет Эвилелиниң күрүне туктары-биле шимээн Внуково аэродромунга уткааннар.

Уткааннарның аразынга Куба Республиканың Совет Эвилелинде элчин чериниң дипломаттыг ажылдакчылары турган.

Куба Республиканың Совет Эвилелинде элчини Северо Агирре Дель Кристо ол-ла самолёт-биле Москваже чедип келген.

(СЭТА).

КОММУНИСТИГ КҮШ-АЖЫЛ ШКОЛАЛАРЫ

Коммунизм тургузуушкунунуң улуг планнары совет кижилерниң чогаадыкчы, хөй-ниитичи, эгелекчи чоруу чокта боттанмас.

Партияның чугула сорулгаларының бирээзи — бүдүрүлгени эргелеп башкарарынга ажылчы массаларны улам калбаа-биле киириштирери. Ынчангаш Ленинградтың сураглыг заводтарының мурнакчы ажылчыннарының саналы-биле каш чыл бурунгаар тывылган коммунистиг күш-ажыл школалары амгы үеде чурттуң бүгү булуңнарында хөй массаларны хаара тудуп турар чоннуң университеттери апарган. Чүгле РСФСР-де 218070 коммунистиг күш-ажыл школаларында 5.500.000 кижи өөренип турар. А бистиң республикада бо хүннерде 225 школаларда 5400 кижи хаара туттунган.

Тоску беш чылдың планның сорулгаларын күүседиринге, бүдүрүлгениң мурнакчы дуржулгазын нептередип, тарадырынга, күш-ажылды коммунистиг ёзу-биле көөрүнүң улуг шимчээшкининге ажыл-ишчилерни киириштирер талазы-биле республиканың колхоз, совхозтарында, бүдүрүлге, албан организация черлеринде тургустунган коммунистиг күш-ажыл школалары улуг рольду ойнап турар.

Таңды районда Көдээ ажыл-агыйның дуржулга станциязының хойжу бригадазында, Улуг-Хем районнуң «ҮТКА 25 чылы», «Улуг-Хая» совхозтарның сүт-бараан фермаларында, Каа-Хем районнуң амыдырал хандырылга комбинадында, Кызылдың № 1 АТБ-де, хоорайның харылзаа салбырында болгаш типографияда организастаттынган коммунистиг күш-ажыл школалары бо өөредилге чылынга эки белеткенип, программа ёзугаар кичээлдерни өй-шаанда солун кылдыр эрттирип турар. Ынчангаш оларның бүдүрүлге планнарын күүседириниң темпизин дүргедедип, кылып турар ажылының шынарын экижидер арганы чедип ап турары таварылга эвес.

«Кызыл тудуг» эргелелинде Ф. Фокин удурткан тудугжулар бригадазында 17 кижи шуптузу коммунистиг күш-ажыл школазында өөренип, билиг-мергежилин бедидип турарындан ында 16 кижи коммунистиг күш-ажылдың шалыпчылары деп хүндүлүг атты чедип алган, а бир кижи ол ат дээш демисежип турар. 1973 чылдың бүдүрүлге планын бригада 110,8 хуу күүсеткен, коллективте күш-ажылдың сагылга-чуруму экижээн, тудуг материалдарының камналгазы өске бригадаларның деңнелинден бедик. Ында коммунистиг күш-ажыл школазының пропагандизи В. Лопухов теоретиктиг айтырыгларны практика-биле чөп холбап, кичээлдерни дээштиг эрттирип турары-биле үстүнде айыттынган чедиишкиннерни чедип ап турар. Мындыг эки ажылдыг школаларның саны чыл бүрүде өзүп турарын демдеглээр херек.

Коммунистиг күш-ажыл школаларының ажылынга дуза чедирери-биле эрткен чылын областың профэвилелдер чөвүлелиниң чанынга 21 кижиден тургустунган методиктиг чөвүлелди организастаан. Ооң кежигүннеринде министерстволарның харыысалгалыг ажылдакчылары, тускай эртемниглер, эртемниң болгаш редакцияларның ажылдакчылары кирип турар. Коммунистиг күш-ажыл школаларының өөредилге-кижизидилгелиг ажылын экижидеринче угланган хемчеглерни чорудушаан, методиктиг чөвүлел чон ортузунга экономиктиг билиглерни, бүдүрүлгениң мурнакчы арга-дуржулгазын пропагандалаарынче улуг кичээнгейни салып турар. Чижээ, чаа өөредилге чылының программазында дыңнакчылар экономиктиг айтырыгларны, мурнакчы дуржулганы херек кырынга өөренип, хамаарышкан ажыл-агыйларынга ажыглаары-биле тускай шактарны көрген. Ол ышкаш программаның IV бөлүүнде коммунистиг ёзу-чурумнуң дугайында айтырыгга болгаш дыңнакчыларның культурлуг деңнелин бедидеринге 6 кичээл шагын бир-ле дугаар немеп киирген. Чаа өөредилге чылы эгелээриниң мурнунда республиканың коммунистиг күш-ажыл школаларының пропагандистеринге теоретиктиг семинарны организастап эрттирген. Аңаа тус-тус черлерден 124 пропагандистер кээп киришкен.

Коммунистиг күш-ажыл школаларының ажылын экижидеринче угланган ажылдар-биле чергелештир, республиканың колхоз, совхозтарында, ажыл-агый, бүдүрүлге, организацияларында ам-даа шиитпирлеттинмээн айтырыглар бар. «Тыва даг-дүгү» комбинатты санаваска, Барыын-Хемчик районда чүгле ийи школа организастаттынган. Чөөн-Хемчик районнуң мурнакчы ажыл-агыйларының бирээзи «Алдан-Маадыр» совхозта (партком секретары Ч. Ондар, ажылчын комитединиң даргазы О. Хуна) чаңгыс-даа коммунистиг күш-ажыл школазын тургуспаан. Эрткен чылын күш-ажыл школаларын эки организастаан деп санадып турган «Тыва кобальт» комбинатта (партком секретары Н. Конохов, ажылчын комитединиң даргазы В. Самойлов) ам чүгле чаңгыс школа арткан.

Үстүнде айыттынган черлерде чүгле коммунистиг күш-ажыл школаларын организастап тургузарын кошкаткан эвес, а оларның өөредилге-кижизидилгелиг ажылының шынарынче кичээнгейни база кудулатканын айтыр херек.

Өөредилге чылын чедиишкинниг доозар төлээде, тус-тус черлерде профэвилел организациялары, районнарда тургустунган методиктиг чөвүлелдер коммунистиг күш-ажыл школаларында өөредилге-кижизидилгелиг ажылдың шынарынче чогуур кичээнгейни салып, пропагандист кадрларга доктаамал, боттуг дузаны көргүзери чугула. Школаларны өөредилге, көргүзүг материалдары, техниктиг херекселдер-биле чедиштир хандырары тус-тус профэвилелдер организацияларының кол сорулгаларының бирээзи болур. Коммунистиг күш-ажыл школаларының дыңнакчыларының моральдыг мөзү-шынарын, культурлуг деңнелин бедидер дээш ажылга бибилиотека, кызыл-булуң, клуб ажылдакчылары дорт киржип, лекция, беседа, тематиктиг кежээлерни, ужуражылгаларны планнап чорудары негеттинип турар.

Партия организацияларының пропагандистиг ажылының бир кол угланыышкыны — коммунистиг күш-ажыл школалары болур. Олар бо школаларның ажылын ханы өөренип, удуртур хүлээлгелиг. Партия организацияларының күжениишкини масса чоннуң ортузунга коммунистиг кижизидилгени, кадрларның политиктиг болгаш экономиктиг өөредилгезин, күш-ажылчы идепкейин бедидеринче угланган турар ужурлуг.

ХҮНДҮЛҮГ АТТЫ ТЫВЫСКАН

Республикага автомобиль оруктарын тударының, септээриниң болгаш ажаарының талазы-биле ачы-хавыяазы дээш Туранның орук септелге-тудуг эргелелиниң прорабы Семен Елизарович Евтюховка Тыва АССР-ниң транспортунуң алдарлыг ажылдакчызы деп хүндүлүг атты тывыскан.

АКСЫ-БАРЛЫК САЛБЫРЫНДА

«Барлык» совхозтуң Аксы-Барлык салбырында коммунист Хомушку Бопуң-оол бригадирлээн шээр, Күжүгет Кара-Хуна бригадирлээн бода мал бригадалары кыштап малды хүр ажырар дээш, кызымак ажылдап турарлар. Салбыр чанында кыштагда төрүүр 144 инекти, бызааны, молдурганы тургузу азырап, оларга саваңны, чарбаны ылбырады хайындырып берип турар. Ында ам 40 тонна сигенни, 25 тонна суланы, а хойжу коданнарга 90 тонна сигенни, 12 тонна суланы немей чедирген. Малчыннарже суг сөөртүр 4 машинаны, 2 тракторну тускайлаан.

Салбырның чамдык коданнарында хойнуң массалыг оолдаашкыны эгелей берген. Ам 1614 хой төрээн, ооң хураганнары менди.

А. КҮДЕРЕК.

ССРЭ БИЛЕ КУБАНЫҢ АКЫ-ДУҢМА НАЙЫРАЛЫ, КАДЫ АЖЫЛДАЖЫЛГАЗЫ БЫЖЫГАР БОЛЗУН!

Л. И. БРЕЖНЕВТИҢ ЭШ ФИДЕЛЬ КАСТРО-БИЛЕ ЧУГААЛАЖЫЫШКЫНЫНЫҢ ҮРГҮЛЧҮЛЭЭНИ

СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежневтиң Кубаның Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Бирги секретары, Революстуг чазактың Премьер-Министри Фидель Кастро-биле чугаалажыышкыннары февраль 2-де үргүлчүлээн.

Элээн хөй айтырыгларны найыралдыг, чүректиң ханызындан чугаалажып көргеи. Совет Эвилели биле Кубаның аразында, СЭКП биле Кубаның Коммунистиг партиязының аразында ийи талалыг найыралдыг харылзааның байдалының болгаш келир үезиниң дугайында, делегейниң амгы байдалының болгаш делегейниң коммунистиг, ажылчын шимчээшкининиң, бүгү делегейде антиимпериалистиг демисилгелиг күштерниң хүрээлеңнерин улам сырый каттыштырарынга холбашкан айтырыгларны чугаалажып көрген.

(СЭТА).

Революция ордузунга хүлээп алыышкын

СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежнев февраль 2-де Гаванада Революция ордузунга Кубаның Компартиязының ТК-ның Бирги секретары, Революстуг чазактың Премьер-Министри эш Фидель Кастронуң алдары дээш хүлээп алыышкын кылган.

Хүлээп алыышкынга барган эштер А. А. Громыко, В. В. Щербицкий, Г. В. Романов, К. Ф. Катушев, хамааты ужар чүүл министри Б. П. Бугаев, ЭХКК-ның даргазының бирги оралакчызы И. В. Архипов, ССРЭ-ниң Куба Республикада элчини Н. П. Толубеев, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретарының дузалакчылары К. В. Русаков, А. М. Александров, А. И. Блатов, СЭТА-ның Чиңгине директору Л. М. Замятин.

Куба таладан барганнар: Политбюро кежигүннери—Кубаның КП ТК-ның ийиги секретары Рауль Кастро, республиканың президентизи Освальдо Дортикос, Рамиро Вальдес, Армандо Харт, Гильермо Гарсиа, Серхио дель Валье, ТК-ның секретариадының кежигүннери—Блас Рока болгаш Карлос Рафаэль Родригес, ТК-ның Секретариадының өске-даа кежигүннери, даштыкы херектер министри Рауль Роа, Революстуг чазактың өске-даа кежигүннери, Куба Республиканың ССРЭ-де элчини Северо Агирре, күрүне болгаш хөй-нинти организацияларының удуртукчулары, Куба-совет найырал ассоциациязының удуртукчулары, эртемниң болгаш культураның ажылдакчылары.

Куба Республикада турар дипломаттыг төлээ черлериниң удуртукчулары аалчыларның аразынга база турганнар.

Хүлээп алыышкын акы-дуңма ёзузу-биле чүректиң ханызындан байдалга эрткен.

(СЭТА).

Кубаның Компартиязының Төп Комитединге белек

СЭКП биле Кубаның Компартиязының бузулбас найыралының демдээ кылдыр СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежнев февраль 2-де Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң өмүнээзинден ССРЭ-ниң улустуң чурукчузу Л. Кербельдиң хүлерден сиилбип кылганы В. И. Ленинниң скульптуралыг портредин Кубаның Коммунистиг партиязының Төп Комитединге дамчыдып берген.

(СЭТА).

СОВЕТ-КУБА ЧУГААЛАЖЫЫШКЫННАРНЫҢ ДООЗУЛГАНЫ

Февральдың 2-де, хүнүң ийиги чартыында, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежневтиң база ооң-биле кады келген совет эштериниң Кубаның Компартиязының ТК-зының Бирги секретары, Куба Республиканың Революстуг чазааның Премьер-Министри Фидель Кастро-биле, Кубаның Компартиязының ТК-зының Политбюрозунуң болгаш Секретариадының кежигүннери-биле ужуражылгазы болган.

Ук беседага эш Фидель Кастро Кубаның Компартиязының ажыл-чорудулгазының дугайын, ооң бирги съездизинге белеткелдиң дугайын чугаалаан.

Эш Кастро Кубада күрүне тургузуушкунунуң чамдык айтырыгларының дугайын, массалыг организацияларның ажыл-чорудулгазының дугайын база чугаалаан. Партия планныг экономиканың хөгжүлдезинге, республиканың улус ажыл-агыйын хөгжүдериниң бирги беш чыл планын белеткээринге улуг кичээнгей салып турар деп, ол демдеглээн.

Фидель Кастро даштыкы, ылаңгыя социалистиг чурттар-биле Кубаның экономиктиг харылзаалары эки хөгжүп турарын чугаалаан. Кубаның делегейге ат-алдарының быжыкканын, ооң иштинде кымга-даа каттышпаан чурттарның шимчээшкининге ооң ролюн ол демдеглээн.

Куба революцияның туружу ам кончуг быжыг деп, Ф. Кастро чугаалаан. Кубаның улузу болдунуң Коммунистиг партиязын долгандыр кажаңгызындан-даа артык сырый каттышкан.

Куба биле Совет Эвилелиниң аразында, СЭКП биле Кубаның Компартиязының аразында харылзааларның онза сырыйын болгаш акы-дуңма шынарлыын эш Кастро демдеглээн. Совет Эвилели Кубаның талазындан найыралга болгаш эп-сеткил каттыжыышкынынга кезээде бүзүреп болур деп, эш Фидель Кастро чугаалаан. Кубаның улузу — совет улустуң шынчы өңнүү болгаш дуңмазы. СЭКП биле Кубаның Компартиязының аразында харылзаалар — социалистиг интернационализмге үндезилеттинген акы-дуңма найыралдың болгаш ёзулуг эп-сеткил каттыжыышкынының харылзаалары-дыр. Ол найыралга төлептиг болур төлээде, бис бүгү чүүлдерни кылыр бис деп, Ф. Кастро медеглээн.

Л. И. Брежневтиң Кубага аян-чорук кылып келгени дээш, Ф. Кастро өөрүп четтиргенин илереткен. Биске төөгүлүг бо аян-чорук бүгү талазы-биле чедиишкинниг болган деп, Ф. Кастро чугаалаан.

Эш Брежнев бистиң улузувуска кайгамчык-ла таарышкан деп, Ф. Кастро чугаалаан. Бо аян-чорук бистиң партияларывыстың аразында, бистиң улустарывыстың аразында харылзааларны көстүп көрбээн бедикче көдүрген. Бистиң үнелеливис ындыг деп, Ф. Кастро демдеглээн.

Эш Л. И. Брежнев ону чалааны дээш Фидель Кастрога болгаш Кубаның Компартиязының бүгү удуртулгазынга чүректиң ханызындан өөрүп четтиргенин илереткен. Совет Эвилели биле Кубаның аразында харылзааларны улам быжыглаарынга бо аян-чоруктуң болгаш совет-куба чугаалажыышкыннарның улуг ужур-дузалын ол демдеглээн. Кубага ленинчи партияның төлээлекчилеринге көргүскен хүлээп алыышкын болза Совет Эвилелинге куба улустуң акы-дуңмалышкы сеткилин тодаргай чугаалап турар.

Куба улустуң амыдыралынга, хостуг Кубаның аас-кежиктиг келир үезин хандыраарынга Кубаның Коммунистиг партиязының аажок улуг организакчы ролюн Л. И. Брежнев демдеглээн. Орта эш Фидель Кастронуң ачы-хавыяазы улуг.

Эш Л. И. Брежнев Кубаның Компартиязының ам болур бирги съездизинге чедиишкиннерни күзеп, ол съезд социалистиг Кубаның төөгүзүнге чаа алдарлыг үе-чадаңың эгезин салыр дээрзинге бүзүрелдиин илереткен.

Кубаның Коммунистиг партиязы ёзулуг марксисчи-ленинчи партия, ёзулуг интернационалчы партия, ынчангаш ол делегейниң коммунистиг шимчээшкининге мындыг улуг ат-алдарны чаалап ап шыдаан деп, Л. И. Брежнев демдеглээн. Орта Кубаның Компартиязының Төп Комитединиң ачы-хавыяазы улуг.

Бистиң чугаалажыышкыннарывыс, бистиң аян-чоруувус интернационализмниң ленинчи принциптеринге үндезилеттинген бистиң чаңгыс эвивисти бүгү делегейге көргүскен деп, Л. И. Брежнев оон ыңай чугаалаан. Делегейниң хөй-хөй чурттарында калбак чаагай чаңгыланыышкын Кубада бистиң акы-дуңма ужуражыышкынывыстың делегейге ужур-дузалының дугайын чугаалап турар-дыр.

Эш Л. И. Брежнев эштер Н. В. Подгорныйның, А. Н. Косыгинниң, Политбюронуң өске-даа кежигүннериниң болгаш СЭКП ТК-ның секретарьларының өмүнээзинден эш Ф. Кастрога болгаш Кубаның Компартиязының удурткулгазының өске-даа кежигүннеринге чүректиң ханызындан байырны дамчыткан.

Беседа чүректиң ханызындан эш хуузунуң байдалынга, бүрүн чаңгыс аай бодалдың болгаш социалистиг эп-сеткил каттыжыышкынының байдалынга эрткен.

Аңаа киришкеннер болза: совет таладан — СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыко, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, Украинаның КП ТК-зының бирги секретары В. В. Щербицкий, СЭКП ТК-ның Политбюрозунуң кежигүнүнге кандидат, СЭКП Ленинград обкомунуң бирги секретары Г. В. Романов, СЭКП ТК-ның секретары К. Ф. Катушев, СЭКП ТК-ның кежигүнү, хамааты ужар чүүл министри Б. П. Бугаев, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даштыкы экономиктиг харылзаалар талазы-биле күрүне комитединиң даргазының бирги оралакчызы И. В. Архипов, СЭКП ТК-ның кежигүнү, Куба Республикада ССРЭ-ниң элчини Н. П. Толубеев, СЭКП ТК-ның кежигүнү, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретарының дузалакчызы К. В. Русаков, СЭКП-ниң Төп ревизия комиссиязының кежигүнү, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретарының дузалакчызы А. М. Александров, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретарының дузалакчызы А. И. Блатов, СЭКП-ниң Төп ревизия комиссиязының кежигүнү, СЭТА-ның чиңгине директору Л. М. Замятин;

куба таладан: Политбюронуң кежигүннери — Кубаның КП ТК-зының ийиги секретары Рауль Кастро, Республиканың Президентизи Освальдо Дортикос, Рамиро Вальдес, Армандо Харт, Гильермо Гарсиа, Серхио Дель Валье, ТК-ның Секретариадының кежигүннери — Блас Рока болгаш Карлос Рафаэль Родригес, ТК-ның кежигүнү, даштыкы херектер министри Рауль Роа, ТК-ның кежигүнү, Кубаның хамааты ужар чүүл институдунуң директору Хосе Альварес Браво, ТК-ның кежигүнү, Куба Республиканың ССРЭ-де элчини Северо Агире, Кубаның Компартиязының ТК-зының кежигүннери Х. Монтане болгаш О. Съенфуэгос, Экономиктиг болгаш эртем-техниктиг кады ажылдажылга талазы-биле национал комиссияның даргазының оралакчызы Эктор Родригес Льомпарт.

(СЭТА).

СОВЕТ-КУБА ДЕКЛАРАЦИЯГА АТ САЛГАНЫ

ГАВАНА. (СЭТА). Февраль 2-де Революция ордузунга Совет-куба декларацияга ат салырының байырлыг ёзулалы болган.

СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары эш Л. И. Брежнев болгаш Кубаның Компартиязының ТК-ның бирги секретары, Революстуг чазактың Премьер-Министри эш Фидель Кастро олар декларацияга ат салганнар.

Ат салырынга олурушканнар; СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыко, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, Украинаның КП ТК-ның бирги секретары В. В. Щербицкий, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, СЭКП-ниң Ленинград обкомунуң бирги секретары Г. В. Романов, СЭКП ТК-ның секретары К. Ф. Катушев, СЭКП ТК-ның кежигүнү, хамааты ужар чүүл министри Б. П. Бугаев, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даштыкы экономиктиг харылзаалар талазы-биле Күрүне комитединиң даргазының бирги оралакчызы И. В. Архипов, СЭКП ТК-ның кежигүнү, ССРЭ-ниң Кубада элчини Н. П. Толубеев, СЭКП ТК-ның кежигүнү, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретарының дузалакчызы К. В. Русаков, СЭКП-ниң Төп ревизия комиссиязының кежигүнү, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретарының дузалакчызы А. М. Александров, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретарының дузалакчызы А. И. Блатов, СЭКП-ниң Төп ревизия комиссиязының кежигүнү, СЭТА-ның Чиңгине директору Л. М. Замятин.

Куба таладан: Кубаның КП ТК-ның политбюро кежигүннери—ийиги секретары Рауль Кастро, республиканың президентизи Освальдо Дортикос, Рамиро Вальдес, Армандо Харт, Гильермо Гарсиа, Серхио дель Валье, ТК-ның Секретариадының кежигүннери Блас Рока болгаш Карлос Рафаэль Родригес, Кубаның Компартиязының ТК-ның кежигүннери—даштыкы херектер министри Рауль Роа, хамааты ужар чүүлдүң куба институдунуң директору Хосе Альварес Браво, Куба Республиканың Совет Эвилелинде элчини Северо Агирре, Хесус Монтане, Османи Сьенфуэгос, Революстуг чазактың кежигүннери, күрүне болгаш хөй-ниити организацияларының удуртукчулары.

Эш Л. И. Брежневтиң Гаванадан чорупканы

Лозуңнар болгаш транспарантылар, Совет Эвилелиниң болгаш Кубаның туктарын аскан Гаваның байыр шинчи кирр шимеп каан шөлдеринге болгаш кудумчуларынга февраль 3-те куба найысылалдың чүс-чүс муң ажылчы чоннары база катап чыылганнар. Олар эш Л. И. Брежневке, өске-даа совет аалчыларга менди-чаагай, орук-суурну күзээр дээш келгеннер. Дыка хөй санныг транспарантыларда орус болгаш испан дыл кырында мынчаар бижээн: «Леонид Ильич Брежнев, Төрээн чуртуңарга аас-кежиктиг ээп чеде бериңер!» Бөлүк машиналарның «Хосе Марти» аэропортка чедир бүгү орук дургаар чоруур үезинде ажылчыннар, албанхаакчылар, тараачыннар, студентилер Леонид Ильич Брежневке, Фидель Кастрога холун адып часкап, «Вива СЭКП», «Кубаның шынчы өңнүү—акы-дуңма совет улус делгерезин!»—деп йөрээл салып, байыр чедирип турганнар.

СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыко, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, Украинаның КП ТК-ның бирги секретары В. В. Щербицкий, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, СЭКП-ниң Ленинград обкомунуң бирги секретары Г. В. Романов, СЭКП ТК-ның секретары К. Ф. Катушев, СЭКП ТК-ның кежигүнү, хамааты ужар чүүл министри Б. П. Бугаев, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң даштыкы экономиктиг харылзаалар талазы-биле Күрүне комитединиң даргазының бирги оралакчызы И. В. Архипов, СЭКП ТК-ның кежигүнү, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретарының дузалакчызы К. В. Русаков, СЭКП-ниң Төп ревизия комиссиязының кежигүнү, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретарының дузалакчызы А. М. Александров, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретарының дузалакчызы А. И. Блатов, СЭКП-ниң Төп ревизия комиссиязының кежигүнү, СЭТА-ның Чиңгине директору Л. М. Замятин олар база-ла эш Л. И. Брежнев-биле кады аэропортка чеде бергеннер.

Кубаның Компартиязының ТК-ның бирги секретары, Революстуг чазактың Премьер-Министри Фидель Кастро, Кубаның Компартиязының ТК-ның ийиги секретары, Рауль Кастро, Куба Республиканың президентизи Освальдо Дортикос, Кубаның КП ТК-ның Политбюрозунуң болгаш секретариадының өске-даа кежигүннери, даштыкы херектер министри Рауль Роа, Революстуг чазактың өске-даа кежигүннери, күрүне база хөй-ниитиниң ажылдакчылары ССРЭ-ниң болгаш Кубаның күрүне туктарын аскан «Хосе Марти» аэропортка Л. И. Брежневти болгаш өске-даа совет эштерни үдеп чеде бергеннер.

СЭКП ТК-ның кежигүнү, ССРЭ-ниң Куба Республикада элчини Н. П. Толубеев, элчин черниң база Кубада өске-даа совет албан черлериниң ажылдакчылары үдээннерниң аразынга турган.

Куба Республикада турар дипломаттыг төлээ черлериниң баштыңнары аэродромга турганнар.

Куба Республиканың болгаш ССРЭ-ниң күрүне гимннерин күүсеткен. Эштер Л. И. Брежнев биле Ф. Кастро хүндүлүг таңныылды эргип көрген. Леонид Ильич Кубаның Революстуг чепсектиг күштериниң дайынчыларынга байыр чедирген. Ооң соонда ол аэродромда ажылчы чоннарның төлээлекчилеринге чеде бергеш, оларның-биле чылыы-биле байырлашкан. Аңаа харын кылдыр адыш часкаашкыны диңмиттелип, «ССРЭ-Куба кады!», «Брежнев—Фидель!»—дээн үннер чаңгыланып турган.

Самолеттуң чадазының чанынга эштер Фидель Кастро, Рауль Кастро, Освальдо Дортикос олар Леонид Ильич Брежнев-биле, ооң-биле кады ужудар деп турган совет эштер-биле чүректиң ханызындан, акы-дуңма ёзузу-биле байырлашкан болгаш совет өңнүктерге аас-кежиктиг орук-суурун күзээн.

Н. КОЛЕСОВ,
Н. ЧИГИРЬ.
(СЭТА-ның корр.).

ГАВАНА. Февраль 2-де Революция ордузунга совет-куба декларациязынга ат салыышкыны байырлыг байдалга болган.

ЧУРУКТА: декларацияга ат салыышкынының үезинде.

(Чурукту фототелеграф-биле хүлээп алган.).

КУБА-СОВЕТ НАЙЫРАЛ АССОЦИАЦИЯЗЫНГА УЖУРАЖЫЫШКЫН

ГАВАНА, февраль 2. (СЭТА-ның тускай корреспондентизи). Кубага СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежнев-биле кады чоруп турган СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, Украинаның Компартиязының ТК-зының бирги секретары В. В. Щербицкий, СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, СЭКП Ленинград обкомунуң бирги секретары Г. В. Романов, СЭКП ТК-ның секретары К. Ф. Катушев, СЭКП ТК-ның кежигүнү, ССРЭ-ниң Куба Республикада элчини Н. П. Толубеев куба-совет найырал ассоциациязының удуртукчулары болгаш активчилери-биле ужурашкан.

Совет эштерни Кубаның КП ТК-зының Политбюро кежигүнү Гильермо Гарсиа, Кубаның КП ТК-зының секретариадының кежигүнү Блас Рока, куба-совет найырал ассоциациязының даргазы, Кубаның Эртемнер академиязының президентизи Сойло Маринельо болгаш ассоциацияның өске-даа удуртукчулары болгаш активчилери, Кубада улустарның найыралы институттуң директору Адальберто Кинтана олар чылыы-биле уткааннар. Ужуражыышкынга Кубаның КП ТК-зының кежигүнү, Куба Республиканың ССРЭ-де элчини Северо Агирре база киришкен.

Найысылалдың калбак-делгем бульварларының бирээзи— Авениде пасеода турар ассоциацияның бажыңын аалчылар көрүп сонуургаан. Ол чараш бажың революцияга чедир бир бай буржуаз өг-бүлеге хамааржып турган, 1969 чылдан бээр ол бажың ассоциацияның ажылдаар төвү болу берген. Мында, тропиктиг өң-баазын чурумалдыг ногаан садка бүргеткен аалчылар залдарынга Совет Эвилелинден Кубага келген делегациялар-биле, ында ажылдап турар совет специалистер-биле ужуражыышкыннарны доктаамал чорудуп, совет кинофильмнер көрүлдезин, Совет Эвилелиниң дугайында лекцияларны, ССРЭ биле Кубаның уран чүүл мастерлериниң каттышкан концерттерин органзастап турар.

Орус болгаш совет авторларының испан база орус дылдарда хөй санныг номнары бар ассоциацияның библиотеказы-биле аалчылар таныжкан. Залдарының бирээзинге найыралчы ужуражыышкын болган. СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнүнге кандидат, совет-куба найырал ниитилелиниң даргазының оралакчызы Г. В. Романов чыылганнарга чүве чугаалаан. СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежневтиң чүректиң ханызындан изиг байырын болгаш бистиң улустарывыстың аразынга найыралды быжыглаарынга, ажылдың деңнелин улам ыңай бедидеринге чаа-чаа чедиишкиннерни күзээнин илереткенин куба-совет найырал ассоциациязынга ол дамчыткан.

ССРЭ-де совет-куба найырал ниитилелиниң ажыл-чорудулгазының дугайын, оон планнарының дугайын Г. В. Романов чугаалаан. Эш Л. И. Брежневтиң Кубага аян-чоруу бистиң улустарывыстың бүгү талалыг харылзааларын болгаш найыралын улам ыңай быжыглап, ханыладырынга дыка улуг идиг болур дээрзин ол онзалап демдеглээн. Ол байдалдарда совет-куба найырал ниитилелиниң болгаш куба-совет найырал ассоциациязының ролю онза чугула ужур-дузалыг боор турар

СЭКП ТК-ның болгаш эш Л. И. Брежневтиң өмүнээзинден совет аалчылар найырал ассоциациязынга Ленинградта Ломоносов аттыг фарфор заводунуң мастерлериниң кылганы «Москва» деп доңга-саваны болгаш фото-альбомну тураскаал белек кылдыр дамчыткан. Г. В. Романов Ленинградтың партия организациязының даасканы-биле «Аврора» деп крейсерниң овур-хевирин чураан чурукту, «Ленин Смольныйда» деп номну белекке дамчыдып берген.

Куба-совет найырал ассоциациязының даргазы Сойло Маринельо харыы сөс чугаалаан. Бо дээрге Совет Эвилели-биле найыралдың Кубада чаңгыс бажыңы эвес дээрзин ол онзалап демдеглээн. Олар бисте миллион-миллион деп ол чугаалаан. Ол дээрге куба бажың бүрүзү-дүр, чүге дизе кубалар бүрүзү совет кижилерниң эң эки өңнүктери-дир.

СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежневтиң Кубага төөгүлүг аян-чоруунуң ужур-дузазын ассоциацияның даргазы чугаалаан. Ол болза революсчу ортулуктуң төөгүзүнге кажан-даа туруп көрбээн эң чугула аян-чорук болур деп, Кубаның КП ТК-зының Бирги секретары Фидель Кастронуң чугаазын Сойло Маринельо айтып демдеглээн. Улуг Совет Эвилелиниң акы-дуңма улустарынга куба улус боттарының изиг ынакшылын болгаш найыралын бо хүннерде илергейлеп турар.

Аалчылар бажыңындан чоруурда совет эштер хүндүлүг аалчыларның дептеринге дараазында чүүлдү бижээш, арттырган:

«Куба-совет найыралдың ассоциациязы хөй талалыг, үре-түңнелдиг ажылды чорудуп турар.

Бузулбас куба-совет найыралды улам ыңай быжыглаарының херээнге, бистиң чурттарывыстың хөй-ниитизиниң аразынга харылзааларны ханыладып база быжыглаарынга чаа-чаа чедиишкиннерни ооң бүгү кежигүннеринге күзевишаан өөрүп четтиришкинни илергейлеп тур бис».

Кубаның Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Бирги секретары, Куба Республиканың Революстуг чазааның Премьер-Министри эш Фидель Кастро Руска

ГАВАНА. Силерниң кайгамчыктыг чуртуңарга аян-чоруктуң соонда Төрээн чуртче ээп чанарда хамыктың мурнунда социализм тургузуушкунунга революстуг Кубаның чедиишкиннин бистерниң кайы хире бедик үнелээривисти, куба улустуң бузулбас чаңгыс эви боттарының алдарлыг Коммунистиг партиязын болгаш ооң маадырлыг удуртукчуларын долгандыр оларның сырый каттыжыышкыны кайы хире магадаашкынны болдурганын, эргим эш Фидель Кастро Силерге чугаалавайн баар аргам чок-тур. Мээң эштеримге болгаш мээң бодумга-даа Кубага эрттирген уттундурбас хүннер сагыш-сеткиливиске чайынналып, ханызы-биле сиңнигип артар. Ол болуушкуннарның эң-не өөрүшкүлүг чүүлү—бо хүннерде бистерниң көрүп, херечи болганывыс миллион-миллион кубаларның талазындан Совет чуртка, Ленинниң партиязынга акы-дуңма найыралды болгаш ынакшылды изии-биле илереткени боор турар.

Силерниң бодуңарга болгаш Силерниң нүүрүңерде Кубаның Коммунистиг партиязының Төп Комитединге база Кубаның Революстуг чазаанга, Гаваналың болгаш Сантьяго-де-Кубаның чурттакчыларынга, бүгү куба улуска бистерни, Совет Эвилелиниң төлээлекчилериниң өөрүшкүлүг, эптиг-ээлдек, эң-не чылыы-биле уткуп-хүлээп алганы дээш чүректиң ханызындан өөрүп четтиргенивисти хүлээп ап көрүңер, эргим эш Фидель Кастро.

Ол ышкаш Силерниң-биле болгаш Кубаның Компартиязының база ооң Революстуг чазааның өске-даа удуртукчулары-биле бистиң беседаларывыстың үре-түңнелдиг болганынга сеткилим ханганын база илередирин күзеп тур мен. Ол беседалар үезинде Совет Эвилели биле Кубаның аразынга акы-дуңма найыралды болгаш бүгү талалыг кады ажылдажылганы хөгжүдериниң чүгле моон соңгааргы оруктарын айтыр аргалыг болган эвес, харын-даа социалистиг дем каттыштырылгазын быжыглаарының херээнге, революстуг болгаш депшилгелиг бүгү күштерни сырый каттыштырарынга, тайбыңны база улустарның айыыл чок чоруун быжыглаарының херээнге боттарывыстың салыышкынывысты база киирген бис деп санаары хөөрем эвес деп бодаар мен.

Силерниң бодуңарга, эштер Освальдо Дортикоска болгаш Рауль Кастрога, Силерниң бүгү-ле эш-өөрүңерге болгаш салгакчыларыңарга чедиишкиннерни болгаш аас-кежиин эң-не чаагай болгаш чалбыыштыы-биле күзээрин, Социалистиг Кубаның бүгү-ле кайгамчыктыг улузунга аас-кежиин болгаш чечектелиишкинни күзээрин хүлээп ап көрүңер, эргим өңнүк.

Бистиң алдарлыг үе-чадавыста делегейниң революстуг болуушкунунуң төөгүлүг чаалап алыышкыннарының бирээзи—совет-куба найырал мөңгези-биле бактаап, быжыгар болзун.

Л. БРЕЖНЕВ.

ИЛ-62 самолёттан 1974 чылдың февраль 3.

А. А. ГРОМЫКОНУҢ ВАШИНГТОНДА ЧЕДЕ БЕРГЕНИ

ВАШИНГТОН. (СЭТА). СЭКП ТК-ның Политбюро кежигүнү, ССРЭ-ниң даштыкы херектер министри А. А. Громыко февраль 3-те Вашингтонда чеде берген. Эндрюс дээр шериг-агаар баазазының аэродромунга ону АКШ-тың күрүне секретары Г. Киссинджер, Күрүне секретарының Европа херектериниң талазы-биле оралакчызы А. Хартман, АКШ-тың Совет Эвилелинде элчининге томуйлаткан У. Стессел, Совет Эвилелиниң Каттышкан Штаттарда элчини А. Ф. Добрынин болгаш албанның өске-даа кижилери уткаан.

Мен АКШ-тың чазааның чалаанын ёзугаар Вашингтонда кыска аян-чорук кылып келдим деп, А. А. Громыко корреспондентилерге медеглээн. Мен президент Р. Никсон биле болгаш күрүне секретары Г. Киссинджер-биле күзелдиим-биле ужуражыр мен. Санал-оналын чугаалажып көөр ажээн каш айтырыг бар деп ийи тала санап турар. Мен Совет Эвилели биле Американың Каттышкан Штаттарының-даа аразында ийи талалыг харылзааны ол ышкаш делегей-даа айтырыгларынга холбаштыр чугаалап тур мен.

СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежневтиң аян-чоруунуң дугайында айтырыг салыр чадавас парлалга төлээлекчилеринге чиик болзун дээш ооң ол аян-чоруу дыка эки эрткен деп чугаалап болур мен. Ол аян-чоруктуң түңнелдери Совет Эвилели биле Кубаның аразынга харылзааларны улам хөгжүдүп, ханыладырының, делегейде дүшкүүрлүг чоруктуң чавырылдырарының болгаш тайбыңны быжыглаарының херээнге дугжуп турар.

АКШ-тың күрүне секретары Г. Киссинджер А. А. Громыкога байыр чедиргеш, санал-онал солчуушкунунуң үезинде хөй айтырыгны көөр апаарын медеглээн.

Чоокку Чөөн чүк талазы-биле тайбың конференциязының оралакчы даргалары болганывыста делегейниң ол девискээринде айтырыгны көөр бис. Бистер стратегтиг чепсекти кызыгаарлаар дугайында чугаалажыышкыннарның дугайын база көөр апаар бис. Бистиң санал-онал солчуушкунувус кады ажылдажылганың ёзуау-биле, делегейге тайбыңның эрге-ажыктарынга дүүштүр боор эртер.

Эштер Л. И. Брежневти болгаш Фидель Кастрону Сантьяго-де-Кубага бүгү улусчу уткулга

САНТЬЯГО-де-Куба, февраль 2. (СЭТА-ның тускай корр.). Куба улустуң национал хосталга дээш демиселиниң кавайы — маадырлыг Сантьяго — улуг болгаш бурунгу революсчу чаңчылдарының хоорайынга эштер Л. И. Брежневти болгаш Фидель Кастрону кайгамчык чаагайы-биле болгаш бүгү улус уткуп алган. Кудумчуларга хоорайның бүгү чурттакчылары үнүп келген.

«Антонио Масео» аэропортунуң бажыңының даштында кайгамчык улуг транспарантыда «Кирип моорлаңар, Леонид Ильич Брежнев!» деп орус болгаш испан дылдарда бижээн. Кариб-далайдан келген салгынга куба болгаш совет күрүне туктары киискип турган. Аэродромга Сантьягонуң болгаш Орьентениң өске-даа хоорайларындан база районнарындан ажылчы чоннарның төлээлекчилери, провинцияның партийжи удуртукчулары, хөй-ниити организацияларының төлээлекчилери чыглып келгеннер.

Эштер Л. И. Брежнев, Фидель Кастро болгаш оларның-биле кады чоруп турар А. А. Громыко, В. В. Щербицкий, Г. В. Романов, К. Ф. Катушев, хамааты ужар чүүл министри Б. П. Бутаев, экономиктиг харылзааларның күрүне комитединиң даргазының бирги оралакчызы И. В. Архипов, ССРЭ-ниң Куба Республикада элчини Н. П. Толубеев, СЭКП ТК-ның Чиңгине секретарының дузалакчылары А. М. Александров, А. И. Блатов оларны Кубаның Коммунистиг партиязының ТК-ның Политбюро кежигүннери Хуан Альмейда, Армандо Харт болгаш Орьенте провинцияның өске-даа удуртукчулары уткуп алган.

СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары биле Кубаның Коммунистиг партиязының ТК-зының Бирги секретары оларның-биле мендилешкеннер. Кубаның болгаш Совет Эвилелиниң Күрүне гимннери чаңгыланып үнген. Леонид Ильич Брежнев, Фидель Кастро болгаш Хуан Альмейда-биле хүндүлүг шериг таңныылын өргээн.

— Революсчу Кубаның маадырлыг болгаш алдарлыг дайынчылары, экии!—деп, Л. И. Брежнев шериглерни мендилээн.

— Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Чиңгине секретарынга алдар!— деп таңныылга турган дайынчылар харыылаан.

СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары провинцияның партия болгаш хөй-ниити организацияларының удуртукчулары-биле мендилешкен. Л. И. Брежневтиң байыр чедириишкининге ону уткуп алыры-биле аэродромда чедип келген спортчулар болгаш пионерлер «Ура!», «Совет Эвилели делгерезин!», «СЭКП вива!» деп кыйгырыглар-биле харыылааннар.

Леонид Ильичиге болгаш Фидель Кастрога чечектер тудускан.

Үдекчилерлиг автомашина аэродромну каггаш, Сантьяго баар автомобиль оруунче үнүпкен. Холдарында чечектер туткан, куба болгаш совет туктарлыг, куба-совет найыралга алдар болдурган лозуннарлыг транспарантыларлыг ажылчыннарның, тараачыннарның, студентилерниң, сургуулдарның тудушкак одуруу Л. И. Брежневке болгаш Фидель Кастрога орук дургаар байыр чедирип, Совет Эвилелиниң болгаш Кубаның улустарының акы-дуңма бузулбас найыралының алдарынга лозуннарны салып турганнар. Хөй санныг улусчу хөгжүмчүлер куба болгаш совет ырларның аялгаларын ойнап күүсеткилээн.

Л. И. Брежнев Фидель Кастро-биле, совет болгаш куба эштер-биле кады Сантьяго-де-Кубага чедип келгеш, Фидель Кастрога удурткан бөлүк аныяк патриоттарның 1953 чылдың июль 26-да шаап халдааны Батистаның диктатуразының шивээзи — монкаданың казармазы турган девискээрде «Июль 26» деп төөгү музейин көрген. Монкаданы чаза тавараан реакцылыг диктатураны дүжүр октаар дээш куба улустуң революсчу демиселиниң эгезин салган. Амында Июль 26 аттыг школа хоорайжыгажы туруп турар.

Хоорайжыгашче кирер хаалга чанынга өөреникчилер, башкылар болгаш Сантьяго-де-Кубаның чурттакчылары аалчыларны чылыы-биле уткуп алган. Бөлүк куба пионерлер байыр чедирген.

— Куба болгаш совет пионерлерниң аразында быжыг найыралдың демдээ болуп турар Куба пионерлер эвилелиниң алдарлыг тугун Силерге, бистиң социалистиг Төрээн чуртувустуң өмүнээзинден тыпсып тур бис—деп пионер уругларның бирээзи Леонид Ильич Брежневке чугаалаан.

Уруглар Л. И. Брежневке пионержи тукту дамчытпышаан, аңаа болгаш Фидель Кастрога, совет эштерге куба пионерлерниң галстуктарын баглап бергеннер.

«Июль 26» деп музейни школачы хоорайжыгаштың бир бажыңында тургускан. Куба улустуң хосталгазы болгаш боттарының хамаарышпас чоруу дээш, Төрээн чуртунуң чырыткылыг келир үези дээш 100 чылда демиселиниң дугайын херечилеп турар төөгү документилери-биле болгаш өске-даа делгелирлер-биле музейниң ажылдакчылары Леонид Ильичини таныштырган.

Монкада казармазының макединиң чанынга Фидель Кастро 1953 чылдың июль 26-дагы болуушкуннарның дугайында сеткил хайныккан сактыышкынны кылып, 1959 чылдың январь 1-де диктатураны ап дүжүрген болгаш чуртка революсчу эрге-чагырганы тургусканы улусчу демиселдиң оон ыңайгы хөгжүлдезиниң дугайында, бодунуң эрге-чагыргазын болгаш бодунуң чаалап алыышкыннарын куба улустуң канчаар камгалап, империализмниң болгаш тус чериниң контрреволюциязының шаап халдаашкыннарын маадырлыы-биле ойтур шаап турганын, чуртта ханы социал-экономиктиг чаартылгаларның дугайында Леонид Ильичиге сагыш хандыр чугаалап берген.

— 1961 чылдың апрель 15-те империалистиг хөлезилекчилерниң Плайя-Хиронга кээп дүжүртүнериниң мурнуу чарыында бистер, бистиң революцияывыс бодунуң характериниң талазы-биле социалистиг революция болур дээрзин медеглээн бис—деп, Фидель Кастро демдеглээн. — Ынчангаш бис Плайя-Хиронга тулчуп тура, социализмни камгалап турган бис.

Музейде Кубага социалистиг тургузуушкунга, Совет Эвилелиниң болгаш Кубаның Коммунистиг партияларының база улустарының аразында акы-дуңма найыралды быжыглаарынга болгаш хөгжүдеринге тураскааткан делгелирлерни аалчылар улуу-биле сонуурган.

Кубаның улузунуң маадырлыг херектериниң дугайында тодаргай тайылбыры дээш Фидель Кастрога болгаш музейниң ажылдакчыларынга эш Л. И. Брежнев өөрүп четтиргенин илергейлээн. Хүндүлүг аалчыларның дептеринге Леонид Ильич мындыг демдеглелди арттырып каан:

«Июль 26» музейниң экспонаттары болгаш материалдары-биле сеткил хайныгыышкыны чокка таныжары берге-дир. Бүгү куба улустуң чырыткылыг келир үези дээш, чуртунуң хосталгазы дээш Кубаның оолдарының болгаш кыстарының кайы хире маадырлыг чорукту кылганы моон онза тодаргай көстүр-дүр.

Американың бир-ле дугаар социалистиг чуртуң төрүттүнеринге чедирген куба революциязынга алдар!

Л. Брежнев».

Хүндүлээчел Сантьяго-биле байырлажып тура, тус черниң «Сьерра-Маэстра» солунунуң корреспондентизиниң дилээн ёзугаар медеглел кылгаш, эш Л. И. Брежнев совет делегацияны чылыы-биле байыр чедирип уткуп алганы дээш хоорайның бүгү чурттакчыларынга өөрүп четтиргенин илереткен.

Бөгүн мен кижилерниң чүректериниң чаагай сеткилин онза угаап билдим. Мен болгаш бүгү эштер Социалистиг Кубаның төрүттүнген төөгүлүг черлерин көөр аргалыг болдувус деп, Л. И. Брежнев чугаалаан. Бүгү көрген чүүлдеримни чүрээмге чоок хүлээп алдым. Куба улустуң аас-кежии дээш ол тиилелгениң шуут организакчызы — Фидель-биле кады бо бүгү чүүлдерни көргенимни ооң-биле кады демдеглеп каар бодадым. Бо хүннү кажан-даа утпас мен деп эш Л. И. Брежнев медеглээн. Совет улустуң, Коммунистиг партияның чаагай сеткил-сагыжын силерниң хоорайыңарның чурттакчыларынга дамчыдып көрүңер. Бис оларга чүс-чүс чылдарда аас-кежиин, кадыкшылды болгаш чедиишкиннерни күзеп турар бис.

Ол хүннүң ийиги чартыында Л. И. Брежнев, Фидель Кастро болгаш оон-даа өске Сантьяго чораан эштер Гаванада ээп келген.

КУБА РЕСПУБЛИКА

Куба Республика Вест-Индияда Куба ортулукта болгаш Кариб далайның олче чоок чыдар 1600 ажыг ортулуктарында туруп турар. Девискээри — 110,9 муң дөрбелчин километр. Чону — 9 миллион хире кижи. Төвү—Гавана. Оон өске улуг хоорайлары: Сантьяго-де-Куба, Камагуэй, Санта-Клара, Гуантанамо.

Кубаны 1492 чылда Христофор Колумб ажыткан. Барык 40 чылдар дургузунда Испанияның колониалдыг чагыргазының адаанга туруп келген. XIX чүс чылдың ортаа үезинде Кубага испан колониалдыг дарлалдан хосталыр дээш демисел калбарган. Х. Марти, А. Масео болгаш өскелерниң-даа удуртулгазы-биле 1895 чылда өскүп үнген чоннуң тура халыышкынының болгаш испан-америк дайынның түңнелинде (1902 чыл) Куба хамаарышпас республика кылдыр чарлаттынган-даа болза; херек кырында АКШ-тың чартык колониязы апарган. Октябрьның социалистиг Улуг революциязының салдары-биле Кубага ажылчын болгаш хосталгалыг шимчээшкин күштелген. 1925 чылда Кубаның Коммунистиг партиязы тургустунган. Куба улустуң ортузунга марксизм-ленинизмниң идеяларын нептередиринге ол улуг салыышкынны киирген.

Аныяк Куба патриоттарның Фидель Кастрога баштаткан бөлүү 1953 чылдың июль 26-да Сантьяго-де-Куба хоорайда Монкада казармазынче халдаан. Батистаның ханныг диктатуразынга удур чепсектиг демиселдиң эгези ол болган. 1956 чылдың төнчүзүнде Сьерра-Маэстра дагларынга партизан дайыны калбарып эгелээн. Партизаннарның чедиишкинниг демиселин чон калбаа-биле деткээнинин болгаш бүгү-ниитиниң ажыл соксадыышкынының түңнелинде Батистаның ханныг диктатуразы дүжүр октаттынган. 1959 чылдың январь 1-де улусчу, антиимпериалистиг болгаш антифеодалдыг революция тиилээн. Чурттуң төөгүзүнге ол чаа үе-чаданы ажыткан.

Диктатураны дүжүр октааның соонда ажылчы чоннарның материалдыг байдалын экижидеринче угланган чугула хемчеглер алдынган: ажылчы чоннарның эң кудуку акша-шалың алыр категорияларынга ажыл төлевирин улгаттырган, квартира хөлезиниң 50—70 хуу, газ, электри болгаш телефон ажыглалы дээш төлевирни чиигеткен. Чуртка бүгү-ниити өөредилге болгаш кадык камгалал халас апарган.

1959 чылдың май 17-де аграр реформазының дугайында хоойлуну хүлээп алгаш, даштыкы компанияларның чер ээлелин болгаш латифундияларын узуткаан. Чери чок 100 муң ажыг тараачыннарга черни халаска берген.

1960 чылда даштыкы компанияларның хуу өнчүзүн, а ооң соонда чурт иштиниң буржуазиязының хуу өнчүзүн национализастаан сөөлүнде Кубаның экономиказының бүгү кол-кол адырлары — үлетпүр, транспорт, банкылар, даштыкы болгаш иштики садыгның кол нурууз — бүгү улустуң өнчүзү апарган. 1961 чылдың апрельде Куба революцияны социалистиг кылдыр чарлаан.

Ниитилел болгаш күрүне тургузуу. Куба Республика — америк дипте социализм тургузуушкунунуң оруунче кирген баштайгы чурт. Революция тиилээн соонда дораан-на эрги политиктиг болгаш шериг аппарадын узуткан, конгрессти тараткан болгаш кадыг-дошкун хоойлу-дүрүмнүг органнарны дүжүрген. Ажылчыннарның, тараачыннарның болгаш депшилгелиг интеллигенцияның төлээлекчилеринден тургустунган Революсчу чазакты, Революсчу чепсектиг күштерни, айыыл чок чорук органнарын тургускан.

Куба улустуң удуртукчу болгаш углакчы күжү Кубаның Коммунистиг партиязы болуп турар. Ооң хүрээлеңинде 150 муң ажыг кижи бар. Кубаның Компартиязының ТК-зының Бирги секретары — эш Фидель Кастро Рус.

Революцияны камгалаарының комитеттери, Куба профэвилелдер, Куба херээженнерниң федерациязы, аныяк коммунистерниң эвилели дээн ышкаш өске-даа хөй-ниити организациялары Кубага социализм тургузуушкунунга улуг рольду ойнап турар.

Экономиказы. Кубага чаа ниитилелди тургузуп эгелээри, социалистиг экономиканың үндезиннерин тургузары дыка берге байдалдарга болуп эрткен: АКШ-тың империализминиң болгаш ооң өмээржикчилериниң талазындан экономиктиг кызагдаашкын база хоралакчы күткүушкун, сагыштыы-биле өлүрер-чидирер чоруктар, а өске талазында—экономиктиг хожудаашкын шаптыктап турган.

Амгы үеде социалистиг күрүне сектору черниң 70 хуузун, кодээ ажыл-агыйы бүдүрүлгезиниң 60 хуузун, үлетпүрде, тудугда, транспортта болгаш садыгда бүдүрүлгениң 100 хуузун хаара тудуп турар.

Куба — аграр-индустриалдыг чурт. Бодунуң агаар-бойдус байдалдары чигир хыырыгыжын, таапкы, рис, кофе болгаш өске-даа тропиктиг культураларны тарып өстүреринге, ол ышкаш мал ажылын хөгжүдеринге дыка таарымчалыг болуп турар. Никельдиг кобальт, марганец, демир, чес-хола рудалары, кызыл-дус, даг-дүгү, мрамор дээн ышкаш казар байлактар хөй.

Кубаның кодээ ажыл-агыйы 7,5 миллион гектар ажыглал шөлдүг. Кодээ ажыл-агыйның ниити продукциязының хемчээли эрткен беш чылда (1966—1970 чылдар)- үштүң бири хире немей өскен (чылда ортумак өзүлде 6—7 хуу).

Кодээ ажыл-агыйның чугула адыры —чигир хыырыгыжын тарып өстүрери болуп турар. 1973 чылдың эгезинге чедир ону тарыыр шөл 1,4

(Эгези. Төнчүзү 4-кү арында).

Специалистиң индири

ХОЙ АЖЫЛЫНДА БОТ-ОРУЛГА-ЧАРЫЛГА

Тыва АССР-ниң совхозтары бот-орулга-чарылгалыг ажылдаарынче шилчип кирип турар апарган. Чижээ, Тока аттыг совхоз 1972 чылда бот-орулга-чарылгалыг ажылдаарының принцивин шиңгээдип алырынче кирген. Ажыл-агыйның бүгү планныг онаалдаларын салбырлар болгаш бригадалар аразынга хуваарындан эгелеп ону чорудуп берген.

Дүк болгаш хой эъди бүдүрерин, хойнуң уксаазын, мал чеми, оран-суур-биле хандыртынганын барымдаалап тургаш, хойжу бригадаларга хуваагган. Ол хуваалданың түңнелинде хойжу бригадалар чылда ажыл төлевириниң фондузун, үндүрзе чогуур чарыгдалдарның хемчээлин, чеже дүктү болгаш хураганны алырын, планныг онаалдалар долдур азы ажыр күүсеттине берзе, кандыг материалдыг деткимчени алырын, бригада чеже хемчээлдиг камналганы чедип алырын баш удур көрген турган.

Ажыл-агыйның хой ажылын бот-орулга-чарылгалыг болурунче шилчидеринге таваржып турган кол берге чүүл болза, чамдык бригадалар баштайгы чылда бот-орулга-чарылгалыг ажылдаарының утказын болгаш ооң негелделерин чедир билбес болуп турганы. Ынчангаш 1972 чылдың түңнелинде чамдык хойжу бригадалар материалдыг шаңнал-макталды ап шыдаваан.

Ындыг болза-даа, бистиң мурнакчы бригадаларывыс шалың фондузун камнаар, күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер, хой ажылының продуктулуун көвүдедир талазы-биле эки түңнелдерни баштайгы чылда-ла чедип алган. Чижээ, хойжу бригадаларның улуг хойжулары Долаан Торлаа, Биче-кыс Монгуш, Уин-оол Бавун-оол олар 1972 чылдың төнчүзүнде продукция бүдүреринге дөрт үнер чарыгдалдарны кызырганы дээш 1,5—2 муң чедир рубльди алганнар.

1973 чылда бистиң хойжуларывыс бот-орулга-чарылгалыг ажылдаары деп чүл дээрзин эки биле бергеннер. Бот-орулга-чарылга хойжу бригадаларны ажыктыг кылдыр ажылдадырының чугула чүүлү, орулгаларны болгаш чарыгдалдарны болур-чогууру-биле дүүштүреринге ол эргежок чугула дээрзинге малчыннар бүзүрээн. Оон ыңай ак сеткилдиг күш-ажыл арбын үре-түңнелдиг, а чалгаа-шүшпең кижилер чыл төнчүзүнде барып куруг үнер деп чүвени малчыннар билип алган.

Чылдың түңнелин үндүрүп көөрге, совхозтуң хой ажылын чорудуп турары багай эвес болган. Совхоз 13.800 хойдан 13.070 хураганны алган, азы төрүүр 100 хойнуң хураганының 94 хуузун камгалап алган. Бистиң мурнакчы хойжуларывыс Тюлюш Лодай-оол, Уин-оол Бавун-оол, Ховалыг Тыртык, Биче-кыс Монгуш, Долаан Торлаа, Оюн Орамбал, Сандый-оол Маадыр-оол олар төрүүр 100 хойдан 110—124 хураганны алганнар. № 1 фермада В. Бугаевтиң удуртуп турары хойжу бригада 7000 төрүүр хойнуң хураганының 95 хуузун менди камгалап алган, № 2 хой фермазы 2200 хойнуң хураганын төрүүр 100 хойга онаапштыр 98 хуу кылдыр камгалап алган. Хойжулар планныг онаалдаларын ажыр күүсеткеш, 210 хураганны база 500—1600 рубльди немелде төлевирге алганнар.

Совхоз 1973 чылда күрүнеге 131 тонна чиңге-нарын дүктү саткан, ол болза планныг онаалдадан 10 тонна хөй. Дүк бүдүрер талазы-биле хойжулар Тюлюш Лодай-оол, Биче-кыс Монгуш, Ховалыг Тыртык, Долаан Торлаа, Матпа Алыг-оол болгаш өскелер-даа эрес-шудургу ажылдааннар. Олар хой бүрүзүнден 4—4,8 кг дүктү кыргып алганнар.

Хой ажылының продукциязын бүдүрерин көвүдеткени дээш совхоз эрткен чылын хойжуларынга 25 муң рубльдиң материалдыг шаңнал-макталын тывыскан.

Бот-орулга-чарылгаже шилчээни чүгле хойжуларның эвес, харын тускай эртемниглерниң болгаш бригадирлерниң база материалдыг сонуургалын бедиткен. Хой ажылынга чаа чүүлдерни ажыглап турар апарган. Чижээ, чаш хураганны электри-биле чылыдыр дөгээри, ону сакман чокка азырап өстүрери дээн чергелиг чүүлдерни ажыглап турган. Ол чүүлдер кыска хуусаада күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидер, хой ажылынга механизацияны ажыглаар, үнер чарыгдалдарны кызырар арганы ажыл-агыйга берген.

Тока аттыг совхозтуң хойжулары 1980 чылда хой ажылының продуктулуун 170 хуу чедир көвүдедир сорулганы салган. Ону боттандырар дээш хой ажылын үлетпүрге үндезилеп чорударынче шилчиир талазы-биле улуг ажылды чорудар апаар. Ынчангаш совхозта 25 муң төрүүр хойну тургузар комплекстиң тудуу эгелээн. Ол комплекске бүгү-ле хой күш үнер ажылдарны механизастаары көрдүнген. Ук комплекс бо чылын ажыглаар кылдыр дүжааттынар.

Хой ажылын үлетпүрге үндезилеп чорудары дээрге, ажыл-агыйда туруп турар хойну мал чеми-биле бүрүн хандырары болур. Ол айтырыг бистиң совхозта четпес шиитпирлеттинип турар. Зоотехниктиг негелде ёзугаар, бир хойга 500 чемгерилге единицазы хереглеттинер. А бис хойга чылда чүгле 300 чемгерилге единицазын бээр аргалыг-дыр бис. Ол болза хойнуң чем-биле чүгле 70 хуу хандыртынганы-дыр. Малдың чем-суурунуң шак ындыг четпес чоруу СЭКП обкомунуң X пленумунуң «Тывага хой ажылын улам ыңай хөгжүдер хемчеглер дугайында» шиитпирин күүседиринге моондак болур. Малды чем-биле бүрүн хандырарының айтырыын шиитпирлээр төлээде, боттуг хемчеглерни алыры эргежок чугула.

Совхозка чаа суггарылга системазын дүрген тудары күзенчиг. Ол чорук суггаттыг шөлден хөй белоктуг люцернаның бедик дүжүдүн алыр арганы биске бээр. Ооң-биле кады одарларны экижидериниң талазы-биле ажылды база чорудар херек. Ол дээрге, мал чемин элбекшидериниң үндезиннериниң бирээзи-дир. Ставрополь крайда хой ажылын үлетпүрге үндезилеп тургусканы биске үлегер-чижек болур. Ында комбикорм заводтары-биле кады, комплекстерни тудуп, культурлуг одарларны ажыглап турар.

Хойну чем-биле хандырарының база комплекстер тудуунуң айтырыын шиитпирлээри-биле кады, хойларны комплексилиг ажаарының, хойжу кадрларны четчелээриниң айтырыын катай шиитпирлээр ужурлуг. Тока аттыг совхозтуң хойжулары 1980 чылда хойнуң баш санын 45 муң, хой бүрүзүнден алыр дүктү 4,1 кг чедирер сорулганы шиитпирлеп шыдаар.

И. БАЙЧОРОВ,
Тока аттыг совхозтуң
кол зоотехниги.

ХҮЛЭЭЛГЕНИ— АМЫДЫРАЛГА

Шагның дөрт эзлээнде кандыг-даа бергелер тургулаар, ол бүгүге торулбайн, даңгаар эртенден орай кежээге чедир ажылдаар. Кодээ ишчилерниң, ылаңгыя малчыннарның амгы кышкы үеде ажылы улам-на харыысалгалыг дээрзи билдингир. Эрзинниң Нарында «Коммунизмче орук» колхозтуң хойжузу К. Б. Балданның ажылын маңаа холбаштыр допчу илередикседим.

Сөөлгү үш чылда чүс хойга онаапштыр 94—96 хураганны, а 1973 чылда 97 хураганны менди доруктурган, хой бүрүзүнден-не дүктү ийи килограммдан кудулатпайн келген. Ол бүгү таварылга эвес, кызымак күш-ажылдың түңнели болур. Кадып Бузуевичиниң хөрээнде «Социалистиг чарыштың тиилекчизи» деп демдек чайнап чоруур.

Малчынның коданынла ам 387 хой менди, хүр кыштаглап турар. Турлагның девискээри шевергин, кажаа-хораа малга таарымчалыг. Кыштагда 25 тонна көк-сула, 3 тонна ажыг сиген, 2 тонна хире чарба, өске-даа чемнер бар. Ол ышкаш суг чылыдар сава, демир оңгачалар, сиген салып бээр шагжалар белен, шуптузун чыскаай салгылап каан. Кажаадан коптарган көржецни (одалгага хереглээри-биле) ханагылаштыр чыып салганы база солун.

Бо бүгү, малчынның өске-даа ажыл-ишчи көргүзүглери, СЭКП обкомунуң X пленумунуң доктаалын боттандырарынга оон кызымак чүткүлүн илередип турар. Колхоз баштаар черниң кежигүннери, хөй-ниити организацияларының төлээлекчилери, зооветеринария ажылдакчылары киришкен эргилделиг хыналдага К. Б. Балданның кышка белеткели эки, малының амгы байдалы хүр болганы илерээн.

Бирги класстың хойжузу, колхозтуң мурнакчы малчыннарының бирээзи Кадып Бузуевич чоокта болган зооветеринарлыг өөредилгеге киришкеш, оон ажыктыг хөй чүүлдерни билип алганын үнелеп чугаалаан. СЭКП Төп Комитединиң партияга, совет улуска Кыйгырыынга улам сорук кирген ол малчын бо чылын оон-даа бедик көргүзүглүг болурунга бүзүрелдиг.

Тоску беш чылдың тодарадыкчы дөрткү чылында К. Б. Балдан улам бедиткен хүлээлгени алган: чүс хойга онаапштыр 98 хураганны доруктуруп өстүрер, хойдан-на 2300 грамм дүктү кыргыдар. Ол ышкаш кажаа-турлагның септелгезин чогуур өйүнде хынамчалыг организастаар, бодунуң күжү-биле 30 тонна сигенни белеткээр, чайгы семиртилгеже, күскү одарладыышкынче чугула кичээнгей салыр. Малчын хүлээлгезин амыдыралга чедиишкинниг боттандырып шыдаар.

Н. ДАКАА.

Партийжи ИНФОРМАЦИЯ

КОНФЕРЕНЦИЯ СООНДА

Партияның область конференциязының ажылынга киржип чораан делегаттар боттарының ажылдап турар черлеринде четкилей бергилээн болгаш ук конференцияның материалдарын коммунистерге болгаш ажылчы чоннарга таныштырып турар.

СЭКП Бай-Тайга райкомунуң бирги секретары эш Д. Данзын-оол Тээли суурнуң бүдүрүлге, албан организация черлериниң удуртукчуларын, партия эге организацияларының секретарьларын чыылдыргаш, партия конференциязының түңнелдериниң дугайын чугаалап берген болгаш маңаа холбаштыр тургустунуп турар сорулгаларны айыткан. Ылангыя чедир кылдынмайн, шиитпирлеттинмейн турар айтырыглар районнуң амыдырал хандырылга комбинадында, райпода, коммунал ажыл-агый черинде бар. Районнуң мал ажылында четпестер чайладтынмайн турар.

Ол чижектиг өске-даа четпестерни чайладыр талазы-биле практиктиг ажылдарны чорударын, оон түңнелин неделяның вторник санында чугаалажып турарын район төвүнүң ажылчы чоннар коллективтериниң удуртукчулары дугуржуп алганнар.

ПАРТИЯ КЕЖИГҮНҮНҮҢ БЕДИК АДЫ ДЭЭШ

Тес-Хем районда партия документилериниң солуушкуну үргүлчүлевишаан. Районда коммунистерниң сезен ажыг хуузу чаа партбилеттерни алган. Арткан коммунистерниң партия документилерин солуур бо чылдың мартта доостур.

«О. Шынаа» совхозта хоочун коммунист, Тыва АССР-ниң алдарлыг малчыны Самба Санаа партия биледин ап тура, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының аңаа көргүскен идегелин моон соңгаар-даа ажыл-ишке, амыдырал-чуртталгага хууда үлегерчижээ-биле шынзыдарын аазаан.

Дөртен үш чыл партия стажтыг, пенсионер Калдан Шалык чаа партбилетти алгаш, мынчаар чугаалаан.

— Ленинчи партияның кежигүнү болуру улуг аас-кежик-тир. Назылап кырызымза-даа, сагыш-сеткилим ам-даа чалыы. Партияның дайынчызы болур хүлээлгемни ам-даа уламчылаар болганымга кайгамчык өөрүп тур мен.

ЧОН МУРНУНГА ОТЧЕТТАР

СЭКП-ниң Бай-Тайга райкому районнуң удуртур ажылдакчыларының ажылчы чоннар-биле ужуражыышкыннарын организастап турар. Ындыг ужуражыышкын чоокта чаа «Бай-Тал» совхозтуң төвүнге болуп эрткен. Партия райкомунуң ийиги секретары эш И. У. Успун, райпо даргазы эш К. Ф. Каганович, районнуң кижи эмнелгезиниң эргелекчизи эш С. С. Серен олар ук ужуражыышкынга киржип, чоннуң мурнунга отчеттарын бергеннер.

Ол ышкаш ужуражыышкыннарны чурттакчылыг суурларга партия райкомунуң бадылаан графигин ёзугаар бо чылдың февральдың 20-ге чедир организастап эрттирери көрдүнген.

Район организацияларының удуртур ажылдакчыларындан аңгыда колхоз, совхозтарның удуртукчулары, кодээ Советтер даргалары ол ужуражыышкыннарга база киржип турарлар. Олар аңаа чоннуң саналдарын, чагыг-сүмелерин ап, четпестерни чайладырының, ажыл-ишти улам экижидериниң хемчеглерин алырлар.

АГИТПРОПБРИГАДАЛАР

Партияның Тес-Хем райкому СЭКП Төп Комитединиң 1973 чылдагы декабрь Пленумунуң шиитпирлерин база кодээ ажыл-агый ажылдакчыларының Бүгү-эвилел социалистиг чарыжын калбартыр дугайында СЭКП Төп Комитединиң, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң, ВЦСПС-тиң болгаш ВЛКСМ Төп Комитединиң доктаалын, СЭКП Төп Комитединиң Чиңгине секретары Леонид Ильич Брежневтиң Кубада аян-чорууның дугайында материалдарны ажылчы чоннарга тайылбырлап, таныштырар ажылдарны массалыг-биле чорудуп турар.

Районнуң бүгү ажыл-агыйларынче агитпропбригадаларны үндүрген.

Партия райкомунуң пропаганда болгаш агитация килдизиниң эргелекчизи эш Ш. Кочага—«Чодураа» колхозта, хөрээженнер ортузунга ажыл чорудар килдизиниң эргелекчизи эш М. Минчимаа—«Ак-Эрик» колхозта, пропаганда болгаш агитация килдизиниң эргелекчизиниң оралакчызы эш Б. Шыырап—«Тес-Хем» совхозта агитпропбригадаларны удуртуп чоруп турарлар. «О. Шынаа» совхозче база бир бригада үнген.

Ол бригадалар чоңга тайылбыр-массалыг ажылдарны чорутпушаан, кодээниң ажылчыларының ортузунга социалистиг чарышты организастап, көскү агитацияны экижидеринче, почта, ном тарадылгазынче кичээңгейни салып турарлар. Оон-биле черделиштир малчыннарның ажыл-ижи-биле болгаш амыдырал-чуртталгазы-биле таныжып, оларга практиктиг дуза көргүзер хемчеглерни алыр.

БАЙЫРЛАЛГА УТКУШТУР

Улуг-Хем районнуң «Х Улуг хурал» колхозунуң төвү Баян-Кол суурнуң хөрээженнер чөвүлели Совет Тываның 30 чыл болур оюнга уткуштур солун ажылдарны чорудуп эгелээн.

Бо хүннерде агиткварталар аайы-биле ол байырлалга тураскааткан концерттер белеткели чоруп турар. Оон көрүлдезин бо чылдың март 8-ке чедир чорудар болгаш түннелин үндүрер. Бот-тывынгыр уран чүүлдүң эң шилиндек артистеринден шыырак бөлгүмнү тургузар.

Февральды малчыннарга дузалаар шалыпчы ай кылдыр чарлаар деп хөрээженнер чөвүлели шиитпирлээн. Ол ажылы эки эгелээн. Ам 27 кижини сакманшыктер кылдыр ажылдадып чоруткан. Чамдык кодаңнарга концерттер көрүлделерин организастаар деп турар.

ПРАГА МЕТРОЗУНГА

МОСКВА. Найысылалдың С. М. Киров аттыг «Динамо» заводунуң продукциязы даштыкыда, Экономиктиг Дузалажылга Чөвүлелиниң киржикчилеринде эки билдингир.

Чоокта чаа динамочулар чехословак өңнүктерге улуг чагыгны хуусаазындан эрте кылып—Прага метрозунга ажыглаар дыка хөй санныг электри дериг-херекселдерин бүдүрүп үндүрген.

ЧУРУКТА: заводтуң бирги аппарат цеги. Эң дээре эптекчи-слесарьлар комсомолчу В. Лабутик болгаш коммунист В. Винокуров (оң талазындан) Прага метрозунче чорудар сөөлгү электри дериг-херекселдерин кылып турлар.

В. МАСТЮКОВТУҢ фотозу.
(СЭТА-ның фотохрониказы).

БЫЗАҢЧЫНЫҢ ИЖИ

Турза узун, тутса мөге, оожум-топтуг, делгем эгиннерлиг, кезээде бир-ле чүвени кылган чоруур ирейни Хөндергейниң кудумчуларынга бо-ла көрүп болур. М. Д. Кечил-оол ол суурнуң үндезилекчилериниң бирээзи.

1932 чылда аңаа баштайгы тудуг—школаны Моңгуш Делег-оолович кылышкан. Оон эгелээш-ле Хөндергей улам калбарып, Чөөн-Хемчик районда көрүштүг суурларының бирээзи апарган. Бо аразында ол чеже чаа тудугларны немей кылышпаан, чеже эрги бажыңнарны септешпээн дээр. Соңга, эжик чаактары ышкаш нарын чазаныглга кылып турда сагыш-ла, соңга шилдээринге база мастер.

М. Д. Кечил-оол амыдыралының дөртен чылдарында бызаңнап келген, ам пенсионер. Назыны улгатса-даа чаагай-жыдылганың хереэнге ол үнелиг бараан болбушаан. Ажыл-ишке хандыкшылдыг ол ирей школа, ясли, культура албан черлериниң чанынга келгенде бүгү чүвени оваарымчалыг көөр, кандыг-бир херим ыяжы адырылган азы маңза халайган болза, ону эде кылгаш, чүү-даа болбаан хевирлиг, бодунуң оруун уламчылап базыптар. Бистиң суурда Кечил-оол ирей дег, ниитиниң ажылы, өнчү-хөреңгизи дээш үргүлчү сагыш човап чоруур кижилер хөй.

О. ХЕВЕК-ООЛ.

ШАҢНАЛДЫ ХҮЛЭЭП АП ТУРА

Январь 28-те күш-ажылчы ээлчег доостуру билек, «Кызыл тудуг» эргелелиниң ажылчыннары болгаш инженер-техниктиг ажылдакчылары боттарының клувунга организацияларының аразынга эрткен шиитпирлиг 1973 чылдың сөөлгү кварталының социалистиг чарыжынга тиилекчи боор үнгеш, чаалап алганы бедик шаңнаалдар хүлээп алырының байырлыг хуралын эрттиргеннер.

Хуралды эргелелде партком секретары эш В. Муравьев ажыткаш, Тыва АССР-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң кежигүнү, СЭКП Кызыл хоорай комитединиң бирги секретары В. Б. Добромысловка сөс берген.

— Чаа эрткен СЭКП Тыва обкомунуң бюрозу шиитпирлиг 1973 чылдың дөртку кварталында социалистиг чарыштың түңнелдерин чугаалажып көргеш, тиилекчилерни илереткен. Ынчаарга тудуг организацияларының социалистиг чарыжының бирги одуруун бүгү көргүзүглер талазы-биле силерниң найыралдыг коллективиңер ээлээнин көргеш, СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң болгаш облпрофчөвүлелдиң шилчип чоруур Кызыл тугун силерге тыпсыр деп шиитпирлээн—деп, эш Добромыслов чугаалааш, эрткен чылын коллективтиң чедип алганы улуг күш-ажылчы тиилелгелери-биле байыр чедирип, бо тодарадыкчы чылда эргелелдиң ажылдакчыларының мурнунда туруп турар улуг сорулгаларынга доктаап база коллективтиң планныг сорулгаларын хуусаа бетинде күүседири дээш ажыл-ишчи демиселинге улуг-улуг чедиишкиннерниң болурун күзээн. Оон сөөлүнде ол СЭКП обкомунуң, республиканың Министрлер Чөвүлелиниң болгаш облпрофчөвүлелиниң өмүнээзинден Кызыл тукту база СЭКП Кызыл хоорkомунуң болгаш хоорküүскомнуң Хүндүлел бижиин тывыскан. Оон-биле кады эш Добромыслов коллективтиң бир чиик машина-биле шаңнатканын база дыңнаткан.

Дараазында «Тыва тудуг» тресте партком секретары эш В. Казак эрткен чылдың түңнели-биле тресте социалистиг чарыштың бирги черин алган «Кызыл тудуг» эргелелинге улуг чедиишкиннерни күзеп тура, трестиң эргелелдер аразында шилчип чоруур Кызыл тугун тывыскан. Бедик шаңналдарны хүлээп ап тура, «Кызыл тудуг» эргелелиниң начальниги эш И. Остапец харыы сөс ап чүве чугаалааш, коллективтиң күш-ажылчы чедиишкиннерин бедии-биле үнелеп, бедик шаңналдарны тывысканы дээш, СЭКП обкомунга, Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелинге болгаш облпрофчөвүлелге база ол ышкаш СЭКП Кызыл хоорkомунга, хоорküүскомга, «Тыва тудуг» трестиң удуртулгазынга, парткомунга коллективтиң өмүнээзинден улуг өөрүп четтиришкинни илереткеш, бо бедик шаңналдарны бо чылын база холдан салбайн быжыг тударынче коллективти кыйгырган.

Д. ЧҮЛДҮМ-ООЛ.

Советтер болгаш амыдырал

ХААРА ТУДАР

Советтиң сессиязынга болгаш күүскомнуң хуралынга айтырыгларны белеткээринге, чугаалажып көөрүнге киржири, сессияларга болгаш күүскомнар хуралдарынга илеткелдер, эдеринчи илеткелдер кылыры, соңгукчуларның чагыгларын күүседирин организастаары — доктаамал комиссияларның чугула сорулгазы болуп турар. Бо дугайын Тыва АССР-ниң ажылчы чоннар депутаттарының район, хоорай, кодээ болгаш суур Советтериниң доктаамал комиссияларының дугайында Дүрүмде айыткан.

Бо айтырыгны Хөнделен кодээ Советтиң күүскомунуң канчаар боттандырып турарының талазы-биле айтырыгны райкүүскомнуң хуралынга чугаалажып, ол кодээ Советтиң күүскомунуң даргазы Саая Очурнуң илеткелин дыңнаан.

Кодээ Совет болгаш оон күүскому доктаамал комиссияларның ажылын организастаар, удуртур талазы-биле чамдык ажылдарны кылган. Эрткен чылдың июнь 17-де чер-чер Советтериниң соңгулдаларының соонда Советтиң 5 доктаамал комиссиязын сессиядан бадылаан. Бо үеде чамдык доктаамал комиссияларның ажылы элээн идепкейжээн. Квартал санында ажыл планнарын тургузуп, хуралдарын эрттирип, аңаа чугула айтырыгларны сайгарып келген. Ылангыя улус өөредилгези болгаш кадык камгалал талазы-биле доктаамал комиссия (даргазы А. Бегзин-оол) улус өөредилгезиниң айтырыынче элээн ханылап кирген. 1973-74 өөредилге чылының бирги чартыында Хөнделен сес чыл школазы өөредилгезин 92 хуу күүсеткен. Кодээ Советтиң күүскому доктаамал комиссияларның эрге-хүлээлгелериниң дугайында дүрүмге дүүштүр ол комиссияларның кежигүннериниң семинарын, депутат хүнүн эрттирген. Эрткен соңгулдалардан бээр план-бюджет, кодээ ажыл-агый, социалистиг хоойлу-дүрүм болгаш хөй-ниитиниң корум-чурум камгалалының талазы-биле доктаамал комиссияларның ажылының дугайында отчёттарын Советтиң сессиязынга дыңнап чугаалашкан. Олар боттарының функцияларын күүсетпишаан, шиитпирлер күүселдезин организастаар болгаш контрольдаар дээш биче эвес ажылды кылып, аңаа ажылчы чоннарны хаара туткан. Доктаамал комиссиялар күүском хуралдарынга айтырыгларны белеткеп, ону сайгарып көөрүнге киржип келген. Доктаамал комиссияларның 5-и күүском хуралдарынга айтырыг белеткээн. 7-зи сессияларга эдеринчи илеткелдер кылган. Олар боттарын долгандыр активти хаара туткан.

Ынчалза-даа чамдык доктаамал комиссиялар кодээ Советтиң идепкейлиг дузалакчылары болбайн турар. Кодээ ажыл-агый талазы-биле (даргазы Б. Соян), социалистиг хоойлу-дүрүм болгаш хөй-ниитиниң корум-чурумунуң камгалалының (даргазы К. Ооржак) талазы-биле доктаамал комиссиялар четпес ажылдаан. Салбыр эрткен чылын курунеге эът дужаар планын күүсетпээн. Малдың продуктулуу кудуу деңнелде. Кодээ Советтиң девискээринде чурттакчылыг черлерде хөй-ниитиниң корум-чурумун үрээр фактылар бар. Кодээ Совет, оон күүскому доктаамал комиссияларның ажылын ам-даа чогуур деңнелге четпес удуртуп турарындан ажылда өске-даа четпестер бар болуп турар.

Бодунуң ажылынга доктаамал комиссияларны калбаа-биле хаара тудуп, удуртуп, оларның ролюн бедидер талазы-биле чогуур хемчеглерни ап чоруткаш, Хөнделен кодээ Совет, оон күүскому бодунуң мурнунда сорулганы чедиишкинниг шиитпирлээр апаар.

М. ХЕРТЕК,
ажылчы чоннар депутаттарының Барыын-Хемчик район Совединиң күүскомунуң секретары.

Малчыннның харысалгазының дугайында чугаалажыл

КИЖИДЕН ХАМААРЖЫР

«Алдан-Маадыр» совхозтуң хойжузу О. Сереңниң «Шын» солунда парлаттынган «Түңнелдер чүге ылгалдыгыл?» деп чүүлүн эш-өөрүмден дыңнап, билип алгаш, аңаа хамаарыштыр бодумнуң чамдык бодалдарым илередикседим.

Бии-Хем районнуң «Кызыл тараачын» совхозунуң Туран сүт-бараан фермазынга 1968 чылдан бээр ажылдап келдим. Көргүзүглерим чылдын-на экижип чоруп орган. Эрткен шиитпирлиг үшкү чылда бир инектен-не 3075 кг сүт саап алыр хүлээнге алгаш, ону 3352 кг кылдыр күүсеткеш, фермага үшкү черни ээледим.

Кандыг-даа кижи сөглээн сөзү, хүлээнген ажылы дээш харысалгалыг болур. Мен ынчаар билир мен. Бистер бир бөлүкте 7 саанчы бар бис. Мээн-биле кады ажылдап турар эш-өөрүм аразында ажылынга харысалгалыг, төлептиг болгаш ак сеткилдиг кижилер бар. Маңаа бир дугаарында, Туран фермазында хамаан чок, бистиң республикада ат-сураглыг Анна Александровна Захарбваны адаар бодайдыр мен. Ол хөй чылдарда ажылдап келген дуржулгалыг саанчы. Оон байлак арга-дуржулгазын бодум өөренип ап тургаш, ажылымга мергежээн мен. Ол биче сеткилдиг кижи. Чылдагаан чок ажылдан озалдап, сүт саалдазын кудуладып көрбээн. Ажыл-ишчи, кызымаккай чоруу-биле коллективтиң хүндүткелин чаалап ап, социалистиг чарышка үргүлчү шаңналдыг черлерни ээлеп келди. Анна Александровна «Хүндүлелдиң демдээ» орден, ленинчи юбилей медалы-биле шаңнаткан. Эрткен чылын ол бир инектен 3520 литр сүт саггаш, фермага бирги черже үнген.

Коммунист Наташа Иргитти көрээл. База-ла мурнакчы ишчи, хөйүнге хүндүткелдиг кижидир. Ол бот-харысалга талазы-биле ынаныштыг, өске эштеринге үлегерлиг, эки саанчы. Ындыг кижилерге чоргаарланмайн кымга чоргаарланыр, бүзүрээр боор.

Ферманың саанчыларының, инек кадарчыларының аразында ажылга шүшпен, олутпай, арага-дарыже хандыыр, ажыл шагы үзер кижилерни чок деп болбас. Саанчы Анна Ивановна Дюбина дижик. Каш чылдар мурнунда ол мурнакчы ишчи диртип, мактадып, шаңнадып турду. Сүт саалдазының талазы-биле бистиң фермавыска бирги черни-даа ээлеп турду. Ам ындыг эвес апарган. Бир эвес ол 1972 чылда бир инектен 2925 кг сүт саап алган болза, эрткен шиитпирлиг үшкү чылда 91 кг сүттү ол көргүзүүнге чедир сагбайн барды. Чылдагааны чүдел? Ажыл шагы үзүп, арага ижиптер апарганында. Бот-харысалганы кошкадып, ажылының үнезин чедир билбес деп чүве ол-дур.

База бир чижек. Инек кадарчылары Михаил Кызыл-оол, Партизан Ооржак база ынчалдылар. Арагалап тургаш, багай ажылдааш, ажылындан үндүртүптүлер. Ам олар фермада аар-саар ажыл кылып чоруп турар. Ажылга ак сеткилдиг эвес, чалгаа чорук эки чүвеге чедирбес. Ынчангаш оон алыс утказын саанчы, хойжу, чылгычы кижи бүрүзү хүн бүрү бодап, сагып чоруурун күзенчиг.

Малчыннын харысалгазының дугайында чугаа СЭКП Тыва обкомунуң X пленумунуң шиитпирлерин республиканың ажыл-ишчилери амыдыралга боттандырып кирипкен үеде болуп турары таварылга эвес болбайн аан. Ынчангаш, ол чорук малчын бүрүзүнге дээштиг салдарны чедирип, оларның ажыл-ижинге ажыктыг дузаны көргүзер апаар.

А. КОЧКИНА,
саанчы.

Эрзин район Совединиң депутады, Ленин аттыг колхозтуң мурнакчы хойжузу А. Д. Тарначи, эрткен чылгы чедиишкиннерин быжыглавышаан, бо чылын чүс хойга онааштыр 90 хураганны өстүрерин, хой бүрүзүнден-не 2000 грамм дүктү кыргып алырын хүлээнген.

СЭКП Төп Комитединиң партияга, совет улуска Кыйгырыын танышкаш, Антонина Дондуковна улам күш-ажылчы сорук кирген. Эрткен чылын 180 хураганны сакманнап доруктурган, а бо чылын 150 хураганны менди өстүрерин илергейлээн. Баштайгы төрээн 40 хоюнуң оглу шупту бар.

С. ЧАЖЫН-ООЛДУҢ фотозу.

ЧОННУҢ ЧААГАЙ ЧОРУУНГА

ДНЕПРОПЕТРОВСК ОБЛАСТЬ. Кривой-Рогтуң 2-ги ГРЭС-зин тудуп дооскан, сөөлгү, 10 дугаар энергия блогун ажылдадып эгелээн. Ол чылыг электри станциязы бистиң чуртта эң улуг дээн мидыр бүдүрүгге черлериниң бирээзи. Кривой-Рогтуң 2-ги ГРЭС-зиниң төлевилээн күчүзү—3 миллион киловатт.

ЧУРУКТА: № 8 энергия блогунуң мурнакчы машинизи Владимир Нечай.

А. ЗАПАРНЫҢ фотозу.
(СЭТА-ның фотохрониказы).

Амыдырал хандырылгазының бүдүрүлгелери ниитилелдиң кол бүдүрүкчү күжү болур — совет кижилериниң амыдыралчы чаагай чоруунга бараан болуп турар. Бистиң чуртувустуң хамааты бүрүзү кандыг-бир-ле хандырылганы хүнүң ап турар, ынчангаш оларның кайы хире бүдүрүкчүлүг ажылдаары чогум-на ол хандырылганың хире-чергезинден улуу-биле хамааржыр дээрзи билдингир. Бо беш чылда амыдырал хандырылгазын экижидеринче партия болгаш чазак онза кичээңгей салган. Эрткен шиитпирлиг чылда республика найысылалының амыдырал хандырылга ажылдакчылары көскү чедиишкиннерлиг ажылдаан.

Аңаа чаңгыс мындыг чижек тодаргай хереги болур: 1973 чылда чурттакчы бүрүзүнге онааштыр пландан ажыр 7 рубль 42 көпеек, азы 1970 чылда турганынга бодаарга 1 рубль 58 көпеек хөй ачы-дуза чедирилгезин кылган. Ол ышкаш беш чылдың 3 чылының дургузунда ачы-дуза чедирериниң сайгарылга планын 100,5 хуу, ниити продукция бүдүрерин—106,7 хуу кылдыр, эрткен чылдың декабрь 1-де доозуп шыдаан.

Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү плавда көрдүнгенинге бодаарга 108,6 хуу күүсеттинген.

Эрткен үш чыл дургузунда цехтер аразынга чарышка амыдыралчы нарын техника цеги эки көргүзүглерни чедип ап, беш чылдың үш чылының планын 1973 чылдың сентябрьда бүрүн күүсеткен болгаш пландан ажыр 24,4 муң рубльдиң продукциязын берген. Ук коллектив амгы үеде бо чылдың апрельдиң үлүүнде ажылдап турар.

Кызылдың амыдырал хандырылга комбинадының коллективи СЭКП ТК-ның Кыйгырыынга сорук кирип, улетпүрнуң, тудугнуң болгаш транспорттуң ажылдакчыларының Бүгү-эвилел социалистиг чарыжынга киржир деп шиитпирлеп, боттарының бар аргаларын санап көргеш, бо тодарадыкчы чылда социалистиг хүлээлгени алгаш, ону боттандырып кирипкен.

Советтиг Тываның 30 чыл болур оюнга уткуштур Кызылдың чурттакчыларының ачы-дуза чедирериниң сайгарылга планын бо чылдың декабрь 27-де күүседирин коллектив аазаан. Күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүн бедидип тургаш, 1974 чылда амыдырал хандырылгазының хемчээлиниң 11,3 хуудан эвээш эвес өзүлдезин хандырар апаар. Бо чылын бүдүрүлгениң карылгалыг болур чоруун 1 хуу эвээжедир, чыл дургузунда ачы-дуза чедирериниң 5-теп эвээш эвес хевирин тып, шиңгээдип алыр. Хоорайның бир чурттакчызынга ачы-дуза чедирерин сайгарарының хемчээлин 8 рубль 17 көпеек, а кодээ чурттакчыга —15 рубль 10 көпеек чедирер.

Хоорайның амыдырал хандырылгазының ажылдакчыларының бо чылгы хүлээлгезинде мурнунда туруп көрбээн чаа көргүзүглер эвээш эвес. Ылангыя хандырылганың бедик культуразын база чагыгларны күүседириниң шынарын экижидерин чедип алыр тоолзэде, мергежилиниң аайы-биле дээрелериниң чарыжын база коммунистиг күш-ажыл дээш шимчээшкинниң организастаар. «Ачы-дуза чедирериниң культуразының дугайында чугаалажыл» деп темага чагыкчылар-биле конференцияларны эрттирерин. Курган областың Куртамыш районда амыдырал хандырылга комбинадының дуржулгазын ёзугаар кооперастаан өртек-биле ачы-дуза чедирериниң чылда хемчээлин 100 хуу күүседирин хандырар дээш, оон-даа ыңай. Идик септээр мастерскаяга, хепти химиктиг арга-биле аштаар болгаш бүдүүр цехке, механиктиг мастерскаяга болгаш чурук тыртар черге 10 хире чаа технологтуг дериглерни тургузар болгаш шиңгээдип алыр.

Партия Төп Комитединиң Кыйгырыында болгаш Бүгү-эвилел социалистиг чарыжының негелделеринде камналгаже онза кичээңгей салып турарын барымдаалааш, хоорайның ачы-дуза чедирикчилери бо чылын чиг-этти, материалдарны болгаш электроэнергияны чогаадыкчы ёзу-биле ажыглап тургаш, 2000 рубль түңнүг камналганы чедип алырын хүлээлгезинде айтып алган. Ол ышкаш чижеглеп алырга, чылда экономика талазы-биле ажыктыы 1800 рубль хире 5-тен эвээш эвес чогаадыкчы саналды бүдүрүлгеге шиңгээдип алыр.

Кандыг-даа сорулганы күүседиринге кижилерниң билиг мергежили улуг рольду ойнаар болганда, комбинаттың ажылдакчыларының мергежилин бедидерин, 72 кижини холушкак мергежилге өөредирин ында айтып турар. Кижилерниң амыдыралчы чаагай чоруун экижидери дээш демисежип турар бо коллектив бодунуң кежигүннериниң кадыкшылыын, ниити билиг болгаш культура талазы-биле өзүлдезин, хандырылгазын экижидерин ында база көрүп турар.

Бо коллектив Амыдырал хандырылга министерствозунуң септелге тудуг участогунуң коллективиниң чарышка кыйгырыын хүлээп албышаан, чуртталга-коммунал ажыл-агый эргеледин социалистиг чарышка немей кыйгырган.

ЧАА БАРААННАР

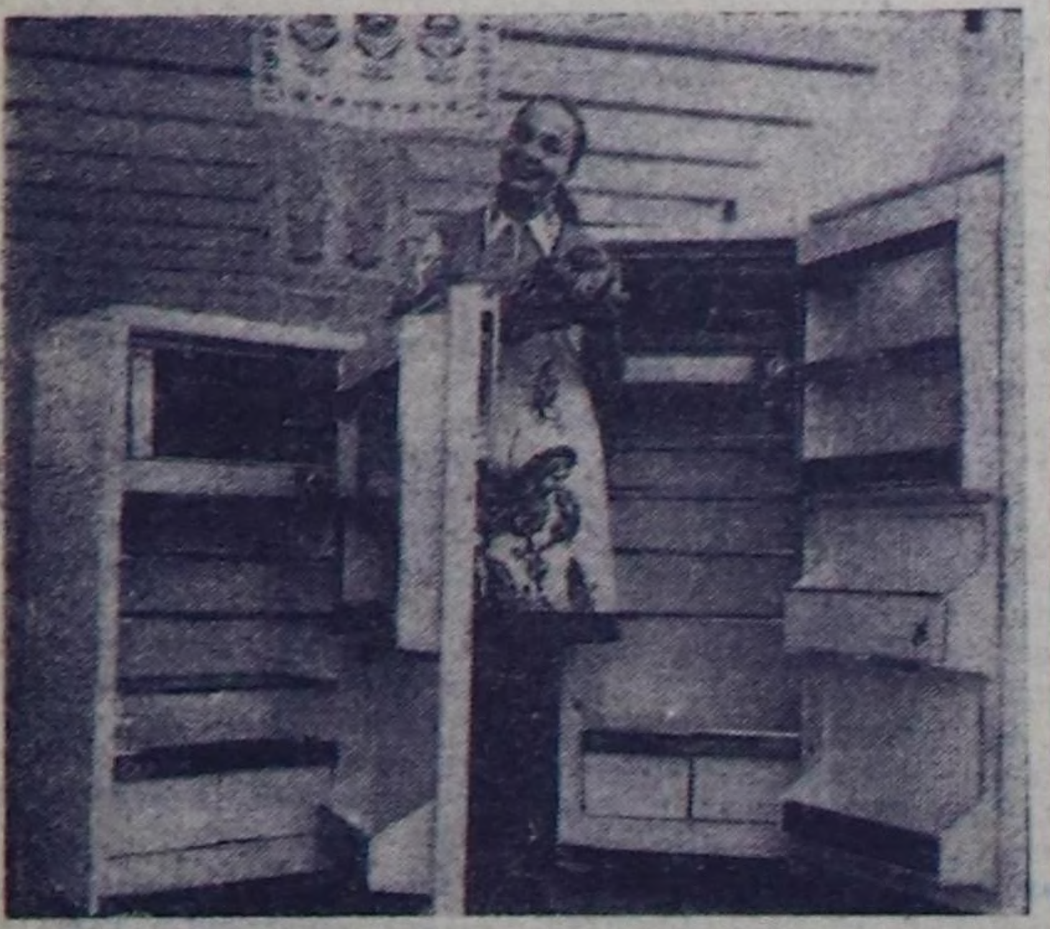

БЕЛОРУС ССР. Минскиниң соодукчулар кылыр заводу «Минск-10» болгаш «Минск-11» дээр ийи чаа аппаратты бүдүрүп үндүрүп эгелээр. Оларның ишкирин 40 литр чедир улгаттырар.

ЧУРУКТА: «Минск-10», «Минск-11» дээр чаа хевирниң соодукчулары.

А. НИКОЛАЕВТИҢ фотозу.

(СЭТА-ның фотохроникаЗЫ).

ЭШТИГ ЧОРДА—ЭГИН БЕДИК

Бүгү-ле уран чүүлдүң эң бурунгу болгаш чоң ортузунда пештерээн хевири— театр. Кайы-даа нацияның культуразының төөгүзүнде ол ынчаар бижиттинген. Бистиң тыва араттар база-ла «Чалым-Хая», «Хайыран бот», «Төңгүр-оол» деп шиилерниң баштайгы, бот-тывынгыр хевирлиг ойнаашкыннарындан эгелээш, артист, театр деп сөстерни билип, амгы, хөй талалыг совет уран чүүлдүң төрээн чери, азыраан малы дег билир апарганын кым-даа билир...

Тыва театр. Бо сөстү чүгле девискээр аайынга хамаарыштыр ынчаар чугаалап болур. Бистиң республиканың хөгжүм-шии театры бодунуң хөгжүлдезиниң болгаш төөгүзүнүң аайы-биле найыралдың театры. Ооң профессионал театр деп адаттырып турарынга чедир совет театр уран чүүлүнүң сураглыглары Н. Исполнев, А. Шатин, А. Аксёнов, С. Майер, И. Забродин болгаш өскелерниң-даа ачы-хавыязы улуг.

Бистиң чуртувустуң национал улустарының уран чүүлү, чечен чогаалы ленинчи национал политиканың ачызында кайгамчык сайзыраан. Тыва театрның сценазынга В. Шекспир, Ж. Мольер, А. Островский, Н. Гоголь болгаш өске-даа бүгү делегейге билдингир классиктерниң сураглыг шиилерин көргүскенин билир силер. Ооң аңгыда совет болгаш бистиң тыва чогаалчылар С. Тока, В. Көк-оол, С. Пюрбю, К-Э. Кудажы оларның шиилери-биле республиканың чону таныжкан.

Көрүкчү кижи кандыг-бир шииден бодунга өөредиглиг, билбейн чорааны база келир үеде амыдыралынга ажыктыг чүүлдерни билип алыр. Тыва көрүкчүлер бистиң калбак-делгем. совет Төрээн чуртувустуң янзы-бүрү булуңнарынга «аалдап барып», эш-өөрүнүң янзы-бүрү үелерде амыдыралы-биле сценадан таныжкан. Азы өскээр чугаалаарга, театрның репертуарында акы-дуңма авторларның чогаалдары калбаа-биле киргилээн. Чижек кылдыр маңаа чамдык шиилерни адазымза артык эвес боор. Чүгле сөөлгү чылдарда республиканың хөгжүм-шии театры дараазында националларның «Шииткел» (беларусь), «Ай туттурган дүне» (башкир), «Оруң аайы-биле» (эстон), «Мегелеткен мегечи» (казах), «Вьетнамның төлдери бис» (кыргыс), «Хорагай идиктер» (татар), «Кажар Будамшу» (бурят), «Чейнеш» (алтай), «Хайыраканныг өзен» (хакас), «Чодураа дег карактыг, чойган дег сынныым» (кыргыс), «Куда черле дүжер» (дагестан) деп аттарлыг шиилерин көргүскен. Бо дээрге долу эвес даңзы-дыр.

Тыва национал драматургия база-ла сайзырап турар. Ол дугайында Бүгү-российаның театр ниитилелиниң эрткен съездизинге бистиң театрны боттарының (тус черниң) авторларының чогаалдары-биле хандыртынып ап турар театрларның санынга киргени херечилеп турар. «Тыва авторларның шиилерин чурттуң өске театрларында тургузуп турар бе?» деп айтырыг тургустунуп келир чадавас. Ам аңаа доктаайн.

Эрткен чылдың төнчүзүнде Москвага болуп эрткен драматургтар семинарынга К-Э. Кудажының «Долуманың хуулгаазыны» деп шиизи улуг үнелелди алган. Ук шиини чурттуң театрларынга тургузары-биле тарадырын шиитпирлээн. Ол ышкаш чамдык тыва шиилерни өске акы-дуңма республикаларның, областарның театрлары сонуургап, тургузар деп турар.

«Бистиң якут театрның репертуарында Виктор Көк-оолдуң «Хайыран бот» деп драмазы кирди. Ук шииниң хоолтазын дүрген чорудуп көрүңер.

Хүндүткел-биле. Якут театрның режиссеру—Федор Потапов. Якутск хоорай».

«Изенохтар! Сураглыг чогаалчы Салчак Токаның «Төңгүр-оглун» РСФСР-ниң алдарлыг артизи Алексей Щетинин ойнаары-биле белеткенип эгеледи. Немелде литературадан чорудуп көөрүңерни эң чоок эживис—тыва театрдан диледивис. Мээң «Хайыраканныг өзен» деп шиимге онзагай овур-хевирни тургускан артистер В. Көк-оол биле В. Монгальбиге изиг байыр. Чоокта чаа бир шии бижип доостум. Ол силерге тааржыр чадавас боор, чорудар мен.

Михаил Бильчичаков. Абакан хоорай».

Мындыг янзылыг чагаалар бистиң театрның адресинге кээп турары — өңнүктер-биле найыралдың улам быжыгып, бот-боттарывысты деткижип, хөй националдыг совет уран чүүлдүң интернационалчы күжүн улам быжыглаарынга акы-дуңмалышкы деткимче болур.

Тоску беш чылдың тодарадыкчы дөрткү чылында бистиң театрның репертуарында акы-дуңма республикаларның чогаалчыларының шиилери база кирип турар. Ол дугайында «Шынның» корреспондентизи-биле интервьюмга чоокта чаа чугаалаанымны номчаан боор силер. Ынчангаш түңнел кылдыр республиканың хөгжүм-шии театры акы-дуңма чогаалчыларның амыдыралды ханы көргүскен, бедик утка-шынарлыг шиилери-биле репертуарын байыдып, эштиг чорда—эгин бедик хөгжүп олурар.

С. ОЮН,

Тываның хөгжүм-шии театрының кол режиссёру, Тыва АССР-ниң алдарлыг артизи.

МЯЧИЛИГ ХОККЕЙ

Хоорайның бирги чергедээш маргылдаага ээлчеглиг ужуражышкыннар болуп эрткен.

Кодээ ажыл-агый техникумунуң командазы-биле ойнаан политехникумнуң сургуулдары баштайгы таймда инициативаны ап, ургулчу шавар халдаашкын кылып эгелээн. Түңнелинде баштайгы үжен минута иштинде ийи мячини удурланыкчызының хаалгазынче киир каап шыдаан. Тиилелге бисте боор деп, сорук күженишкинин кошкадыр каапкан, кодээ ажыл-агый техникумунуң командазы харыы кылдыр база ийи мячини киирген.

Ооң соонда демисел улам чидээн. Кодээ ажыл-агый техникумунуң ойнакчылары каш-даа катап мяч киир нагар аргалыг турган, ону ажыглап шыдаваан. Ынчангаш бо ужуражылгада политехникумнуң сургуулдары 6:4 санныг тиилээн.

Субботада хоорайның эрткен чылгы чемпиону пассажирлер АТБ-зиниң «Торпедо» командазы кодээ ажыл-агый техникумунуң командазын бузурелдиг уткан.

Ол-ла хүн «Енисей» биле политехникумнуң командаларының аразынга ужуражылга солун эрткен. «Енисейниң» төп халдакчызы Анатолий Байдаков каш-ла минута дургузунда ийи мячини удурланыкчыларының хаалгазынче киир октаан. Чапсар соонда техникумнуң сургуулдары аажок соруктуг ойнап, 25 минута иштинде дөрт мячини киирген. Енисейжилер уттурар чадавас дээрзин ам кээп миннип, ойнакчылары шупту атакалап туразда-даа, чүгле чаңгыс мяч киирип шыдаан. Тиилелге сургуулдарның болган.

Политехникумнуң сургуулдары тудуг кезектери комбинадының командазы-биле ойнааш, 2:4 санга аштырган.

«Торпедо» биле «Енисей» командаларының маргылдаазы баштайгы оюндан биргизиниң шавар халдаашкыны-биле эгелээн болгаш олар ийи мячини киирген. Ниитизи-биле солун, чидиг ойнаашкын ол команданың тиилелгези-биле доозулган.

Ам дээрезинде «Торпедо» командазы 4 санныг мурнап турар.

В. АНДРЕЕВ,
маргылдааның судьязы.

ӨГ-БҮЛЕДЕ—ОН ЧЕДИ КИЖИ

Олар шупту 19 кижи. Ачазы Дмитрий Иосифович Петриний — чолаачы, авазы Анна Алексеевна — даараныглга фабриказының ажылчыны. Оларның уруглары — 17 кижи. Улуг уруглары — Валя биле Галя — эмчи училищезин доозупкан, ажылдап эгелей берген. Улуг оглу Саша профессионал-техниктиг училищени дооскаш, база-ла ачазының ажылдап турары рудникте ажылдай берген. Олег биле Вера даг техникумунда өөренип турарлар. 6 кижи школада, база бир 6-зы уруглар садында болгаш яслиде, оларның аразында ийистер база бар — Надя биле Таня. Эң бичези Петя, бир хар ам-даа четпээн.

Петринийлерниң сес өрээл делгем квартиразындан бичии уругларның хөглүг үнү, дааш-шимээни үзүлбес. Ынчанмайн канчаар, ийи-үш уруглуг бажыңга безин кандыг ийик. Кежээ када шупту кино көөр. Езулуг кинотеатрда дег сандайларны чыскаай салып каан турар, озалдааннары оожум барып олуттарын ээлээр, «киномеханик» Вася авазы келбээнде чырык өжүрбес, кино-даа эгелевес, а авазының олудун кым-даа ээлевес. Дайынныг кино көргеш Анна Алексеевна карактарын чода бээр. Уруглар авазын бүдүү кээргээрлер: авазының ачазы дайынче чоруткаш ээп келбээн. Дайын халавын бичиизинден көрген ие уругларынга ынак, олар-биле хамаарылгазы оожум, топтуг. Ынчангаш авазынга уруглар ынак, хүндүлээр. «Авай болур бе?», «Авай, сүмелеп көрем» деп улуг, бичелериниң-даа сөзү ол.

Өг-бүлениң кежигүннери дөрт харлыындан эгелээш шуптузу ажылдап билир. Идик-хеп арыглап, чуурундан септеп-селииринге чедир, бажыңны чугайлап, ащтап ширбиирин, аъш-чем садыын, белеткээрин — шуптузун ада-иезинден айтырбайн, уруглары боттары кылыр.

Леня, хлебтен эккел. Хөй эвестен, чүгле дүштеки чемге—үш кара, үш ак хлебтен»—деп, утбазы Леняны айбылаар. Кухняда ийи литрден чээрби литрге чедир сакыыннарны чыскаап каан турар, хөй санныг сковородкалар база бар. Эң улуунга 50 дагаа чуургазын быжырып болур, аяк, сава дээрге эме-тикчок. Үш дагаа эъди, чартык хууң картофель, бүдүн килограмм макарон — өг-бүлениң чаңгыс дүштө чеми ол хире.

Он тос тон, он тос идик, он тос бөрт... Шуптузу он тос санныг хеп херек-ле болгай. Ону санап көөр болза, чарыгдал-даа шыырак-ла. А Петринийлер әлбекшилдиг байлак чурттап турарлар. Кижи бүрүзүнде эки костюм, байырлалда кедер каас платье бар. Сес кижи шактыг. Кижи бүрүзүнүң төрүттүнген хүнү — албан байырлал. «2—3 килограмм конфета, 20 шаа пирожное, солун номчугаштар, пластинкалар, ойнаарактар садып аары берге эвес» деп авазы чугаалап олурар.

Ачазының ортумак шалыңы 500 рубль. Ол Соңгу-Джезказган рудниктиң мурнакчы чолаачызы. Авазының шалыңы оон эвээш—100 рубль. Хөй уруглуг ие күрүнениң акша дузаламчызын ап турар.

Боттарының огородундан огурецти, помидорну, картофельди, капустаны, морковьту, ол ышкаш арбузту, дыняны, садындан яблокту, сливаны, вишняны, малинаны ажаап, консервалап ап турарлар. Боттарының дагаалары, куштары база бар. Боттарының машиназы база бар. Шупту бодунуу. Ол эвес болза, бажыңның дериг-херексели, аъш-чем шыгжаар ийи соодукчу суг кайнар кээрил.

Уруглар садынга, яслиге уругларның турганы дээш төлевирин чиигеткен — айда-ла чаңгызы дээш 6 рубль төлээр. Школачы уругларынга лагерьже путёвкаларны профэвилел комитеди халас бээр. 17-ги уруг төрүттүнгенде даараныкчылар 17 уругнуң шуптузунга синтетиктиг костюмнерни даарааш белекке берген. Совет чазаавыстың болгаш бистиң ниитилелдиң кижи дээш сагыш салыышкыны ол хире-дир.

Өг-бүледе чедимче бар-даа болза, туразы-биле төтчеглээр, кайы хамаан чүве чок. Шалың алган санында Анна Алексеевна аъш-чем садарынга кердүнген акшазын он беш чагаа хавынга үлей суп каар. Кым-даа «даартагыыын» хавынга бөгүн дегбес. Ындыг чаңчыл Васяның караан эмнедири-биле авазы Одесса чоруй барганда тывылган. Ооң соонда он алдыгы чагаа хавын уруглар боттары кылып алган. Ында «камналга» деп каан. Март 8-тиң эртенинде авазы оттуп кээрге бажының чаңында «Март 8» дээн духи турган. Ол «камналгадан» келген.

Шак ол улуг совет өг-бүле Казах ССР-ниң Джезказган хоорайда аас-кежиктиг әлбекшилдиг чурттап, ажылдап турар. А капиталистиг делегейге болза, оларның салымы бир аңгы ийик.

(«Семья и школа» журналдан).

ШЫДЫРААЧЫГА БУЛУҢ

ТЫВАГА ШЫДЫРААГА БАШТАЙГЫ МАРГЫЛДАА

«Шынның» 1973 чылдың апрель 11-де үнген номеринде шыдыраага хамаарыштыр салган айтырыгларында: Тывага эң баштай шыдыраа чемпионады кажан болганыл, аңаа республиканың чемпиону атты кым чаалап алганыл деп айтырыг база турган. Ону кымдаа шын харыылап шыдаваан.

Хоочун шыдыраачы пенсионер Н. Тембрек бо айтырыгны сонуургап, архив материалдары-биле таныжкаш, мооң адаанда чүүлдү бижээн.

Тывага шыдыраа оюну кажан, кайыын дамчып келгенин, ооң сайзырап эгелээнинин дугайында шинчилел ажылдары чок болганы-биле, аңаа дорт харыылаары берге. Ынчалза-даа тывалар шыдырааны шагдан бээр ойнап келген дээрзин культура тураскаалдары бадыткап турар. Шыдырааның (ону хөл-шыдыраа деп адап турган, чүге дээрге, тывалар ыт азы бута шыдыраа дээр база оюннуг) хөлүн дескилеп чонган калбак ыяшка оюп азы чуруп ап, ооң бодаларын чонар-дашпан, терек чөвүрээзинден чазап, чес, холадан шуткуп кылып ап чорааннар. Ону ойнаарының чуруму, ылаңгыя чамдык бодаларның, оолдарның кежү амгы шыдыраа дүрүмүнден чоокка чедирле өске турган.

Национал хосталгалыг революция соонда тыва шыдыраачылар шыдырааның амгы дүрүмүнге өөренип, ону хөгжүдүп эгелээн. 1927 чылдың «Шын» солунунда «Намның төп сургуулунуң өөреникчилериниң ортузунда хөл-шыдыраа бөлгүмүн тургускан», олар маргылдаа база эрттирген деп бижээн.

1936—37 чылдарда ТАР-га шыдыраа талазы-биле маргылдаалар массалыы-биле эгелээн. Республиканың чемпиону ат дээш баштайгы маргылдаа 1936 чылдың июнь-июль айларда болуп эрткен. Аңаа шупту 16 шыдыраачы киришкен. Бүгү-тываның чемпиону деп атты маргылдааның тиилекчизи Сат Бугажыкка тывыскан.

1937 чылда болган республиканың ийиги чемпионадының дугайында делгереңгей, солун материалдарны ол үениң солуннары парлаан. Маңаа база-ла 16 кижи киришкен, оларның аразында кожууннардан келген араттар база бар болган. Бо удаада Бугажык ойнааны 15 кижини шуптузун уткаш, чемпион адын хевээр арттырып алган. Ийиги черни аныяк шыдыраачы С. Самба-Люндуп ээлээн. Ол С. Сарыг-оол, М. Биче-оол, С. Бюрбю, О. Сундуй дээн ышкаш шыдыраачыларны уткан.

Тываның профэвилел Төп Комитеди чемпион Сат Бугажыкты 80 акша өртектиг чадаг-терге-биле шаңнаан. Самба-Люндупту 30 акша-биле шаңнааш, бирги разрядты тывыскан. О. Топпуй-оолга ийиги, М. Биче-оол биле С. Бюрбюге үшкү разрядты тывыскан.

Республиканың баштайгы чемпиону Сат Бугажык — Владимир Шожапаевич Сат 1937 чылда Ленинградтың саң институдун дооскан. 1934—1935 чылдарда Москва биле Ленинград хоорайларның 500-500 кижи киржикчилиг маргылдааларынга база киржип турган. 1937—40 чылдарда Кызыл хоорайга шыдыраа бөлгүмнерин организастап, ону удуртуп турган. Ам персоналдыг пенсионер.

Н. ТЕМБРЕК.

А. КАРПОВ БИЛЕ Б. СПАССКИЙ ОЙНААР

Делегей чемпиону ат дээш болур маргылдаага киржир кордакчылар маргылдаазында А. Карпов биле Л. Полугаевский ийиниң аразында салыг доозулган. Сески салыгда Анатолий Карпов агы-биле ойнааш, удуп алган, ынчангаш ол үш санныг болуп, Полугаевскийни тиилээш ам апрельде Б. Спасский-биле ойнаар.

В. Корчной биле Э. Мекинг оларның аразында база сес салыг болган. Ында Совет гроссмейстер 2:0 санныг мурнап турар.

Т. Петросян биле Л. Портиш ийиниң салыглары коңдуунда хайым-биле доостуун турар. Петросян чаңгыс тиилелгени чедип алган.

КУБА РЕСПУБЛИКА

(Төнчүзү. Эгези 2-ги арында).

миллион ажыг гектар калбарган. Чигир хыыргыжын болгаш кодээ ажыл-агыйның өске-даа культураларын тарып өстүрерин база ажаап алырын механизастаар, агротехниказын экижидер талазы-биле улуг ажылдарны чорудуп турар.

Мал ажылы кодээ ажыл-агыйда ийи дугаар черни ээлеп турар. 1970 чылда эът бүдүрери 325 муң тонна, сүт —350 миллион литр хире четкен.

Чигир үлетпүрү — Кубаның үлетпүрүнүң кол адыры. 152 завод ниитизи-биле хонукта 650 муң тонна чигир хыыргыжын болбаазырадып турар. 1973 чылда 5,3 миллион тонна чигирни бүдүрген.

Революция чылдарында чурттуң индустриалдыг хөгжүлдезиниң темпилери элээн бедээн. Электростанцияларның күчүзү, 1958 чылдаазы-биле деңнээрге, үш катап көвүдээн; электроэнергия бүдүрери 239 хуу өскен. Революция мурнунда Кубага металлургия-даа, машина тудуушкун үлетпүрү-даа турбаан. 1972 чылда чуртка 186 муң тонна каны бүдүрген. Чүгле сөөлгү үш чылдарда машина тудуушкуну 46 хуу өскен.

Совет Эвилелиниң дузазы-биле чигир хыыргыжын ажаар комбайннар бүдүрер заводту тудуп турар. Химия үлетпүрү база хөгжүп турар. Сөөлгү чылдарда аъш-чем үлетпүрү база дыка хөгжээн.

Чоннуң материалдыг чаагай байдалы. Революция чылдарында социал-экономиктиг үндезин чаартылгаларның түңнелинде ажылчы чоннарның чаагай байдалын бедидер талазы-биле хемчеглерни калбаа-биле ап чоруткан. Революция тиилээн соонда, 3—4 чылдар эрткенде, бижик билбес чорук долузу-биле узуткаттынган.

Кадык камгалалынче канчаар-даа аажок кичээнгейни салып турар. Медицина албан черлериниң четкизи калбарган. Медицина хандырылгазының талазы-биле Куба делегейниң ол кезээнде бир дугаар черлерниң бирээзин ээлеп турар.

Чуртта чурттаалга бажыңнарын, школаларны болгаш уруглар албан черлерин калбаа-биле тудуп турар. Эртем, культура, уран чүүл база спорт дыка хөгжүлдени алган.

Куба Республиканың даштыкы политиказы болгаш улустар аразында харылзаалары. Кубаның Революстуг чазаа антиимпериалистиг политиканы чорудуп, Совет Эвилели-биле болгаш социалистиг өске-даа чурттар-биле найыралды, сырый каттыжышкынны болгаш бүгү талалыг кады ажылдажылганы быжыглавышаан, тайбың, демократия база социал дептиилге дээш, империализмге, колониализмге болгаш неоколониализмге удур боттарының национал хосталгазы дээш туржуп турар улустарны идепкейлиг деткип турар. Амгы үеде Куба делегейниң барык 70 чурттары-биле дипломаттыг болгаш садыг харылзааларны тудуп турар.

Куба — Экономиктиг Дузалажылга Чөвүлелиниң кежигүнү.

Африканың элээн каш чурттарынга болгаш Европаның социалистиг чурттарынга (1972 чыл) Ф. Кастроның албанның аян-чоруун кылып чорааны делегейге Кубаның алдар-хүндүзүн бедидеринге база ол чурттар-биле кады ажылдажылганы быжыглаарынга дузалыг болган.

Латин Американың, Африканың, Азияның чамдык чурттарынга Ф. Кастроның эрткен чылын чорааны ооң бир чаа херечизи болур. Кая-даа каттышпаан чурттарның күрүнелер болгаш чазактар баштыңнарының Алжирге болган IV конференциязынга ол киришкен. Ф. Кастроның ханы утказыг чугаазын, социалистиг дем-каттыштырылгага чурттары-биле кайда-даа каттышпаан күрүнелерниң сырый эвилеедежириниң, эргежок чугулазының айтырыының талазы-биле Кубаның быжыг болгаш принципиалдыг туружун конференцияның киржикчилериниң хөй кезии изиг-биле деткип, хүлээп алган. Ф. Кастроның Израиль-биле дипломаттыг харылзааларны үзер дугайында Алжирге чарлаан шиитпири империалистиг агрессияга удур демисежип турар араб улустар-биле эп-сеткил каттыштырылгазының бир илереэшкини кылдыр хүлээп алдынган.

Чилиге болган фашист-шериг эргилдези Кубага бүгү улустуң калбак удурланыышкынын болдурган. Куба революцияның салдар-халдавырындан корткаш, Чилиниң шериг хунтазы Куба-биле дипломаттыг харылзааларны үскен. Чили улус-биле эп-сеткил каттыштырылгазының калбак кампаниязы бүгү Кубаны шыва алган.

Совет Эвилелиниң болгаш Кубаның улустарының аразында ёзулуг акы-дуңма харылзаалар улам быжыккан. Куба революция тиилээн соондарый Совет Эвилели Кубаның экономиказын тургузарынга болгаш хөгжүдеринге, камгаланыр аргазын быжыглаарынга, куба улустуң революстуг чаалап алыышкыннарын камгалаарынга ак сеткилдиг дузаламчызын көргүзүп эгелээн болгаш ам-даа көргүзүп турар.

Совет болгаш куба улустарның аразында акы-дуңма найыралдың коскү илерээшкини СЭКП ТК-ның база Совет Чазактың чалааны-биле Ф. Кастрога баштаткан партия-чазак төлээлериниң албанның аян-чоруун кылып 1972 чылдың чайынында ССРЭ-ге чорааны болган.

Социализм, национал хамаарышпас чорук болгаш тайбың дээш демиселдиң ниити эрге-ажыктарын барымдаалавышаан, ССРЭ-ниң болгаш Кубаның улустарының аразында найыралды улам ыңай быжыглап, марксизм-ленинизмниң болгаш социалистиг интернационализмниң принциптеринге үндезилээш, социалистиг чурттарның, коммунистиг база ажылчын партияларның сырый каттыжышкыны дээш, дем кадып ажылдаарынга чүткүлдүүн совет болгаш куба талалар медеглээннер.

СЭКП ТК-ның Чиңгине секретары Л. И. Брежневтиң Куба Республикага аян-чоруу совет болгаш куба улустарның амыдыралынга, социалистиг дем каттыштырылгазының чаңгыс эвии, тайбың, демократия болгаш социал дептиилге дээш улустарның империализмге удур демиселинге акы-дуңма сырый каттыжышкынның быжыглаарының херээнге канчаар-даа аажок улуг ужур-дузалыг болуушкун болган.

А. ЩЕРБА,
(«Агитатор» журналдан).

ШЫДЫРАА КОМПОЗИЦИЯЗЫ

ЭГЕ БИЛИГЛЕР

(№ 18 «Шын» солунда парлаан консультацияның уланчызы).

Үшкү кичээл.

ШУГУМНУ АЖЫДЫП БЭЭРИ

Кайы-бир таланың бодазының (шыдараа композициязынга «бода» деп терминни аар бодага-даа, оолга-даа хамаарыштыр ажыглап болур) оруун өске бода ийикпе, оол дуглап турар болза, ол бүгү күжүн ажыглаар аргазы чок дээрзи билдингир. Ындыг таварылгада моондактап турар боданы оон чайладып, моондактаткан бодага шугумну хостаар херек.

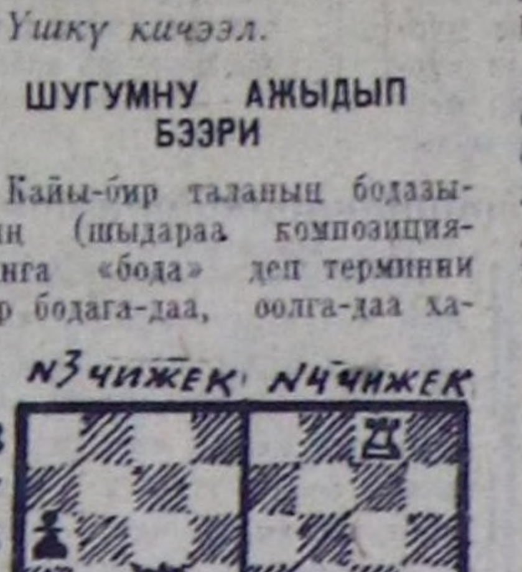

Диаграмманың № 3 чижээнде в3-те ак теве в2 көзенекте оол көш кылырынга шаптыктап турар. Ынчангаш оолга **шугумну ажыдып бээр** сорулга-биле ак теве тускай тактиктиг кошту — 1. Се3—d1 кылыр. Кара тала 1.....d2 көжерге, ак оол ажыттына берген шугумче чорупкаш, 2. в4 кожу-биле кара ноянны сотка олуртур.

Шугум ажыдып бээриниң сорулгазы — оруу ажыттына берген бодага күштүг көш кылыр аргаңы бээр. Ооң ачызында ырак көштүг бода хостуг шимчээшкинни база алыр.

Дөрткү кичээл.

КӨЗЕНЕКТИ ХОСТААРЫ

Чамдык таварылгаларда мат кагар сорулга-биле азы күштүг көш кылып, бодунуң туружун быжыдып алыр сорулга-биле кайы-бир тала бүгү шугумну хостап турбайн, бодунуң бир туруш эжелеп турар көзенээн хостаарга, ол болдуна бээр. Ол хосталган көзенекке өске бир бода кээп хонгаш, ону чедиишкинниг ажыглай бээр.

Диаграмманың № 4 чижээнде g2 көзенекте ак оол ак талага чүгле шаптыктап турар. Бир эвес ол оол аңаа турбаан болза, ак аът ол турушка көшкеш, кара ноянны мадылап каар ийик. Ынчангаш ак тала баштайгы кожу-биле ол көзенекти хостап, 1. g4 деп тактиктиг көш кылыр. Ооң соонда 2. Кg2 көш-биле мат кагары чайлаш чок.

П. АРТАМОНОВ.

Телевидение

ФЕВРАЛЬ 5-ТЕ

КЫЗЫЛДАН

18.00—«Черниң болгаш дээрниң кижилери». Документалдыг фильм. 18.50—«Тоолдар шыгжамыры». Дамчыдылга. 19.10—Уругларга. «Ай чырыының дугайында тоол». 19.20—Телемедээлер. 19.30—«Боржоми деп курорт». Кыска фильм. 19.40—«Хамааты камгалалының билиглерин — кижи бүрүзүнге». Дамчыдылга. 20.10—«Чаштывар чер—камгалалдың идегелдиг чери». Кыска фильм. 20.30—«Саян кырында кежээ». Дамчыдылга. 21.10—Телемедээлер. 21.25—Чарлалдар, реклама. 21.30—Телеконцерт. 21.45—23.10—«Дуруяажыгаш». Уран-чечен фильм.

Редактор В. С. ШАРАВИИ.

КИНО

ФЕВРАЛЬ 5-ТЕ

«НАЙЫРАЛ»: «Комиссар Берлахтың сөөлгү истелгезээ» 9.30, 11.25, 13.20, 15.15, 17.10, 19.05, 21.00 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Сыйык дага» 16.55, 20.30, «Багай-даа бол эки кижи» 15.00, 18.30 шактарда.

«ПИОНЕР»: «Коргуш чок атаман» 9.00, 10.40, 14.40, 16.30, «Ынакшылдың бүдүжү» 12.20, 19.00, 21.00 шактарда.

«ВОСТОК»: «Игорь князь» 14.00, 15.00, «Чүгле сеңээ» 16.50, 18.40, 20.30 шактарда.

«ЭНЕРГЕТИК» КУЛЬТУРА БАЖЫҢЫ: «Адыр мана» (4-кү, 5-ки, 6-гы үндүрүлге) 16.30 «Ат болган дүжүмет» 18.00, 20.00 шактарда.

КЫЗЫЛДЫҢ ХАМААТЫЛАРЫНЫҢ КИЧЭЭНГЕЙИНГЕ

Коммунал фондузунга бижидиге-биле холбашкан айтырыгларны 1974 чылдың февраль 1-ден эгелеп бажың эргелелдериниче дамчытканын ажылчы чоннар депутаттарының Кызыл хоорай Совединиң күүскому хоорайның хамаатыларынга дыңнадып тур.

ХООРАЙ СОВЕДИНИҢ КҮҮСКОМУ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: 66700

Кызыл. Щетинкин-Кравченко кудумчузу, бажын № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ. Редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчыларының 35-24, пропаганда килдизиниң 23-54, харысалгалыг секретарының 23-35, партийжи амыдырал килдизиниң 37-13, культура килдизиниң 23-54, кодээ ажыл-агый килдизиниң 21-47, үлетпүр килдизиниң 22-64, чагаа килдизиниң 41-27, информация база совет тургузуг килдизиниң 20-60, бухгалтериязының 31-75, корректорларның 27-41. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП ҮНЕР

Пар ама 2 Тираж 15953. ЧАГЫГ № 38.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Ном үндүрер чер. полиграфия болгаш ном садыышның талазы биле эргелелиниң типографиязы. (Кызыл Щетинкин-Кравченко кудумчузу бажын № 1). ТС—00285